

מדינת ישראל

עיריית ירושלים

נעלה לירושלים

אחר הפסגה וטיסוריך גשייז האוירן זירושטיא

תש"ע

צוות תשס"ה

עריכה: גל כפרי, עמליה לואין, ד"ר צ'יקו רוזנפלד, אלי שיש
חברי מערכת: ד"ר מיכאל גרינצוויג, אפרת טל, עמליה לואין, רוני נעמן, שרה רויטר
צוות היגיון: מרדכי אליאב, תרצה אלפי, אייקי בר יוסף, דני גולן, חנה גילת,
נאוה טל, יהודית זמיר, אהובה ז肯, ברק לוי, ארז קמה, דב רבינוביץ',
חيم רובינשטיין, נח שלו זל, יהודית שלוי, עופר שפירא

עריכה לשונית: אסנתן ששון

הפקה: משה סיטובן

עיצוב והדפסה: דפוס אילון, ירושלים

צוות תש"ע

עריכה מחודשת: אלי שיש, דודדי בן זמורה, מושיק כהן

עריכה לשונית: אסנתן ששון

הפקה: משה סיטובן

צלילום: מוקי שורץ

עיצוב והדפסה: דפוס אילון, ירושלים

רשות זיהויים

תוכן העניינים:

סיוורים ואתרים	
65 גופים מייעצים	5 ברכת שר החינוך
66 רשות פועליות של הגוף בירושלים השותפים לתוכנית בחולקה לשכבי החינוך	7 הקדמה
77 הצעות לסיורים של גופי הדרכה בירושלים	11 מעגלי המסר החינוכיים
נספחים	12 תכנון הפעולות
83 סרגל זמן	14 תוכנית כיתות ה'
84 ירושלים בתוכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת	16 תוכנית כיתות ז'
85 רשימהביבליוגרפיה	19 תוכנית כיתות י'
86 אתרי אינטרנט	"ירושלים בירת ישראל"
	21 מותך התוכנית החינוכית של של"ח וידיעת הארץ
	שיעוריו הכהן
	26 כיתה ה'
	33 כיתה ז'
	56 כיתה י'

רשות גיוראות

ברכת שר החינוך

**למנהל, למוחן, למדרין
ולעלים לירושלים, שלום**

לירושלים בירת ישראל משכונות ייחודית בחיה העם היהודי ושורשיו נעצרים בה. היא המרכז הלאומי, הרוחני והדתי של עם ישראל לדורותיו.

שבועת האמונים לירושלים היא שבועת הדורות: "אם אשכח ירושלים תשכח ימני תדק לשוני לא אזכור אם לא עלה את ירושלים על ראש שמחתי" (ההילים, קל', 5). הוא העלה אותה ברטט על שפתותיו נשא העם את ירושלים בלבו. הוא העלה אותה ברטט על שפתותיו בשmachותיו, והזיל דמעות על חורבנה ביום אבלו בכל עת יהל לבניה ולגאלתו בתוכה "לשנה הבאה בירושלים".

התכווה והאמונה של העם היהודי בנציחותה של ירושלים הפכה היום לעיר גדולה ותוססת, קרייה נאמנה, בה מצויים מוסדות החוק והשלטון המהווים את יסודותיה הדמוקרטיים, לצד אתרים היסטוריים ודתיים.

ירושלים מהויה גם מקום מגש ומוקד ذاتי חשוב לבני שלוש הדתות: יהודים, נוצרים ומוסלמים. תיירים רבים מכל רחבי העולם מגיעים מדי שנה בשנה לירושלים כדי לטיל בה ולברך במקומות הקדושים.

שלטון ישראל בירושלים מבטיח חופש פולחן לבני כל הדתות.

מיד עם כניסה לפקיד הנחיתי לנגבש תוכנית מיוחדת, שמטרתה להביא לידי כך של תלמיד ותלמידה יבואו לירושלים ובאתרייה במהלך לימודיהם במספר שכבות גיל. תוכנית זאת יצאת עתה לדרך.

התלמידים ילמדו בבית הספר פרקים מעברה ומהוותה של העיר, והתהלהר החינוכי יגע לשיאו בסיפוריהם בירושלים. אין לי ספק כי הכרות בירת הנצחה של עמנוא דורך הרגליים והעיניים תוסיף ליזקת דור העתיד לירושלים.

МОוגשת לכם בזה תוכנית חינוכית שנכתבה באגף של"ח ידיעת הארץ, במינהל חברה ונוער,ובה מטרות, תכנים, תוכניות וכליים נוספים. המאפשרים הייערכות מיטבית לביצוע פעילות חינוכית חשובה זאת. להכנות התוכנית המוצעתם חבורו למשרד החינוך גופי חינוך ותיירות הפועלים בעיר, בשיתוף עיריות וירושלים.

אני מalach לכם פעילות מועילה, מלמדת ומהנה, שתותיר את רשותה בבני הנוער.

**גדעון סער
שר החינוך**

רשות גיוראות

הקדמה

עלולים לירושלים, שלום,

התוכנית "נעלה לירושלים" מציגה **תפיסה חינוכית** שגובשה וננוועדה לשכבות הגיל השונות, לצורך הפקט המירב מתחילה לימודי ששiao הסיור בירושלים.

מטרת התוכנית היא להביא לידי כך שכל תלמיד יברך בירושלים לפחות פעמיים במהלך לימודיו במערכת החינוך - בכיתות ה'ז' ו-י'.

התהילה החינוכי יתבסס על לימוד בבית הספר של פרקים מה עבר והווה של העיר, בשילוב סיורים בירושלים. החוברת מכילה חומרה למדיה, שיעורי הכנה ומסלולי סיור שנוסו בהצלחה בבתי הספר, והוא נארכה תוך שמירה על זכויות היוצרים של הכותבים השונים.

החברות שבידיכם מוחולקת לשלושה חלקים:

גוף החברות - הסבר לרוצח החינוכי של התוכנית לשכבי הגיל השונים, כולל שיעורי הכנה, הנחיות להתארגנות והצעות לסיורים עם מגוון גופים תיירותיים בירושלים.

דף מסלול - מספר הצעות לסיורים בירושלים בהתאם לשכבות הגיל ולמושאי הלימוד. כאן תמצאו רקע והסביר על המסלול, מפה לנאות עירוני, תרשימים, תמונות ואפשרות לביצוע סיור פועל. דפי הסיור ניתנים לשילפה ושימוש בכל עת.

בהצלחה

צוות התוכנית "נעלה לירושלים"

ג'וֹלְדִּיק אַוְרִי בָּרוּקִי, מַאֲנָה אֶדְמִין
 אַגִּיד אַלְעִי גַּלְעֵד גַּיְהֵן
 אַלְעִי גַּלְעֵד גַּלְעֵד גַּלְעֵד
 (אמיר גלבוע)

רשות ג'רוזאם

NIZI
בְּגָדֵן אֶת־

רשות גיוראות

- ♦ הפנתה המסר הערבי - התלמידים יבינו את משמעותה הרוחנית של ירושלים לעם ישראל בכל הדורות ויעמדו על המציאות המורכבת בירושלים כיום.

מעגלי המסר של התוכנית "נעלה לירושלים"

לצורך בניית מסגרת לימודית לשולשות שכבות הגיל, אשר תמקדש את התכנים הרבים הקשורים בתולדות העיר והפתחותה, נקבעו שלושת מעגלי המסר הבאים:

1. **מורשת עם** - נקודות מפנה בתולדות עם ישראל בירושלים עיר הקודש והמקדש, מגוון העדות והדעתות בה ומוקומה כמרכז דתי ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים.
 2. **בירה ומוסדות שלטון** - ירושלים בירת ישראל כמרכז שלטוני בו נמצאים המוסדות המਸמלים את התפיסות והערכיהם הדמוקרטיים.
 3. **מוסדות תרבות והנצחה** - ירושלים נמצאים המוזיאונים הגדולים במדינה, בה מתקיימים אירועי התרבות הגדולים ובה נמצא מכלול "הר הזיכרון".
- כוונת התוכנית היא ליצור תהlixir לימודי וערכי מתmeshר בבית הספר היסודי, בחטיבת הביניים ובחטיבת העלינה. התהlixir יהיה חלק מהתוכנית הלימודים ויושתת על מספר עקרונות שתכליתם:
- ♦ **חזקן הקשר אל ירושלים** - התלמידים יערכו היכרות בלתי-אמיצית עם העיר וסמליה.
 - ♦ **העצמת החוויה** - התלמידים יסירו בירושלים באתרים המייצגים פרקים מtolדות עם ישראל, המפעל הציוני, התישבות וביתחון.

כיצד לתוכן את הפעילות?

בכל בית הספר ימוננה רcz לתוכנית "געלה לירושלים" (מנהל/ת,_rcz/ת שכבה,_rcz/ת הטוילים). הרcz יוכל להיעזר בעמודים הבאים לצורך תכנון הפעולות וביצועה. מומלץ לשתף בתכנון הפעולות את מוחנכי היכרות ואת המורים במקצועות העוסקים במהלך השנה בנושא הקשורים לمعالgi המסר של התוכנית. ניתן לקבל ייעוץ ועזרה על פי פרטי רשימת הגורמים המופיעים בהמשך.

את ביצוע התוכנית בבית הספר יש לחלק לשולשה שלבים:

שלב א': שלב התכנון והרכנה

שלב המcin את התלמידים ל��ראת הפעולות חשיבות רבה. ככל שהכנות התלמידים ליציאה תאה משמעותית, יצלח הסיוור ותצליח הפעולות כולה.

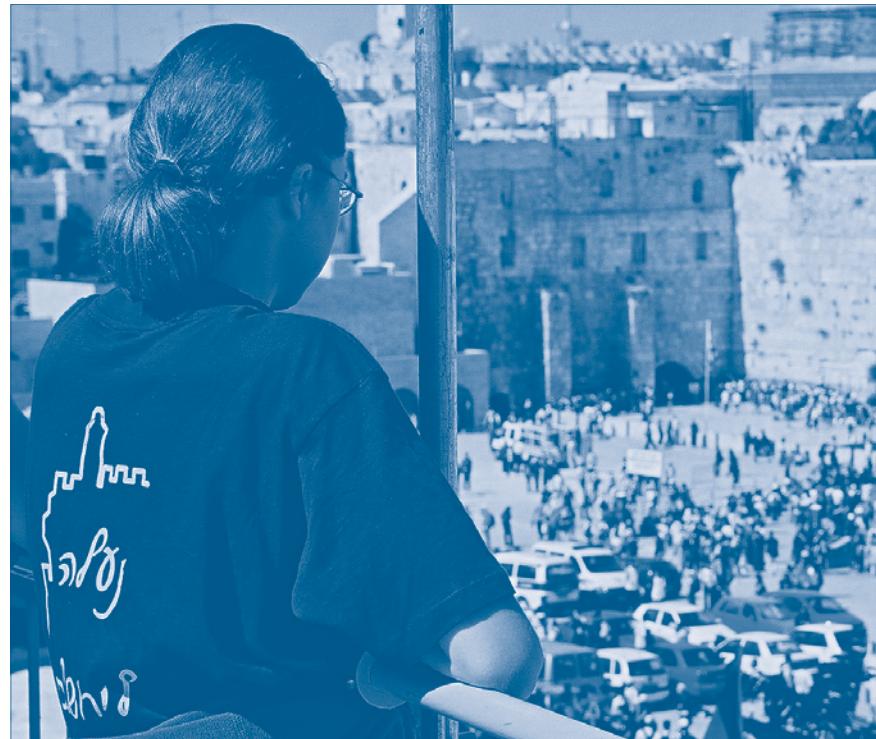
רצוי כי הפעולות המקידימה בבית הספר תימשך כ ארבעה שיעורים במסגרת שעوت שיזוגדרו על ידי מנהלת/ת בית הספר (שעת חינוך, שעות מקצועיות, שעת של"ח, פעילות שכבתית או בית ספרית).

שלבי תכנון מסלול הסיוור וה ביקור באתר ייבנו על פי הנושא המועד לכל שכבת גיל ובהתאם להמלצות מסלולי הסיוור המוצגים בתוכנית זאת. לכל סיור נלווים נושאי הלימוד המומלצים לסיוורים אלו ומסר ערכי בבחינת "שיעור לחים".

הסיוור, יגלו התלמידים את החיבור בין המסר הערבי האוניברסיטאי לעולם הפרטיו והאישי.

הישיבה במעגל מקנה מקום שווה לכל המשתתפים ומסמלת את השותפות של תלמידים מש"צים ומורומים. מעגל השל"ח ינוהל בכלי השיח של ההנחה כשהמדריך שואל שאלות הנחיה פתוחות ושאלות הבקרה על חוויות ותכנים מן הסיוור, והדבירים העיקריים הם התלמידים. בסוף הדיון יציגו המחבר את הרענוןת והדעתות שעלו בשיחה.

בדרך זו של התבוננות, ודין באירועים ובסיפורים, בדיממות ובמפגשים המוחדים מתחדים המסורים הערקיים ומתחזק הקשר עם ירושלים.

שיעור לחיים (מעגל של"ח)

באגם השל"ח אנו מוביילים תפיסה כי הסיוור בשביב הארץ משמש כל אחד העברת מסר חינוכי ערבי וכי יש לגזר מהחויה וمتכני הסיוור לקח יישומי ערבי אוינו אנו מכנים "שיעור לחיים". מסלול הסיוור ותוכניו יובילו למסר הערבי. במהלך הסיוור תתקיים שיחה במעגל - "מעגל השל"ח", בה יעל מפי התלמידים החיבור והנגעה האישית של כל אחד מהם במסר הערבי נשוא הסיוור.

רצוי להקדים לסייע שיעור של פעילות הכנה שבאמצעותה ניתן להבהיר את הרעיון הכללי של המסר הערבי. במהלך הסיוור יש לשזרו את המסר הערבי במסלול בתכנים ובחויה, במעגל השל"ח אותו יש לקיים בשליש האחרון של

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ מלך וממלכה, נביא מול מלך (בהתאם לפרק הלימוד בתנו"ר)
- ♦ הסיבות לבחירת ירושלים על ידי דוד המלך לעיר בירה
- ♦ ירושלים בימי בית ראשון
- ♦ שיעור לחימם: דוד החל את דרכו כrhoעה צאן. לאחר מכן נגן לבקר בכל רחבי הארץ ורכש את האחת העם בשלבים. לאחר מות שאל, לא מיהר דוד למלוך על כל ישראל אלא מלך בחברון, ורק לאחר שבע שנים עלה לירושלים. איך תכמה מנהיגותית ניתנת למלך מדוד המלך?
- 2. "יציאה מן החומות" - מסלול הסיור: רובע היהודי - ימין משה - משכנות שאננים.

סיור זה יתחל בלבו של הרובע היהודי, בו ניתן ללמוד על הצורך של תושבי הרובע לצאת, עקב מצוקת דיר ופרנסת, אל מחוץ לעיר. ב- 1860 הקים עבורי השר משה מונטיפיורי את משכנות שאננים בסכפי הנדבן יהודה טרא. מן הרובע היהודי יוצאים דרך שער ציון לגיא בנ הינום ומשם עולים למשכנות שאננים, לטחנת הרוח ולמרכזה ששימשה את מונטיפיורי בעת סיוריו בארץ.

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ הרקע ליציאה מן החומות
- ♦ השר משה מונטיפיורי
- ♦ שיעור לחימם: האומץ של תושבי ירושלים לצאת אל מחוץ לחומות שינה את פני ההיסטוריה היהודית בירושלים. מה ניתן

rzcf התוכנית החינוכית בחלוקת שלבי החינוך

(כיתות ה', ז', י')

ירושלים פנים רבות לה. אפשרויות הסיור והביקור בה עשירות ומגוונות. בעמודים הבאים יובאו מספר הצעות להפעלת התוכנית "געלת לירושלים" בבתי הספר, בחלוקת שלבי החינוך השונים.

תוכנית כיתות ה'

בבתי הספר היסודיים (כיתות ה') מתמקד התוכנית ב"ירושלים הבירה של'", מותן מוגמה להתרחב אל התוכנית החינוכית שעוסקת ב"עיר של'" - שבה מתודעים תלמידי בית הספר היסודי אל עיר מגוריהם וסביבתם הקרובה, ומותן רצון להרחיב את מעגלי ההיכרות ולכלול בהם גם את עיר הבירה.

הצעות לשינוי כיתות ה':

1. "בעקבות דוד המלך" - מסלול הסיור: עיר דוד - הר ציון.
סיור זה מתחילה בעיר שכבש דוד המלך לפני 3,000 שנה ובמה קיים את בירת ישראל. שטח עיר דוד היה קטן ומצויץ באותה תקופה, אך זה הבסיס שמננו התפתחה ירושלים צפונה ומערבה. מעריו של דוד יש להעפיל מעלה אל עבר שער האשפות והכותר המערבי, וממנו ניתן לעלות בצד דוד לחומת העיר אל עבר שער ציון והר ציון. בהר ציון, נמצא על פי המסורת, קברו של דוד המלך. מנג' מבנה הקבר יש תצפית נאה אל עבר העיר העתיקה.

- ♦ מרכז המבקרים בעיר דוד
- ♦ מוזיאון מגדל דוד
- ♦ טיילת החומות
- ♦ דגם בית ראשון
- ♦ מוזיאון ישראל - אגף הנוער
- ♦ מוזיאון ארצת המקרא
- ♦ מוזיאון פעיל - עין יעל
- ♦ בית המשפט העליון - מחלקה קשייה חוץ
- ♦ מוזיאון המדע - ירושלים
- ♦ מרכז צפירות ירושלים

לلمוד מראוני ה"יוצאים מהחומות" כדי לצאת מן ה"חומות"
שלוי?

3. ירושלים הבירה - מסלול הסיור: בית המשפט, מנורת הכנסת - שכונות נחלאות.

סיור זה חושף בפני התלמידים את המבנים המרשימים של אשיות השלטון בישראל. מבית המשפט יוצאים לתצפית על הכנסת, בitem של החוקרים, ומשם ממשיכים לפעילות מול מנורת הכנסת. שם נרדך לנין סאקר ונכנס לסימיאות הציורות והסקות של שכונות נחלאות. שכונה זאת מצטרפת לאותן שכונות אשר אליה התרחבה ירושלים במשך מאות שנים ואשר שמרו על צביון מסורתי, צניע ושקט עד עצם היום הזה. שימו לב לבנייה החדשה בשכונה, השומרת על הצbijון הירושלמי.

נושאי לימוד מומלצים:

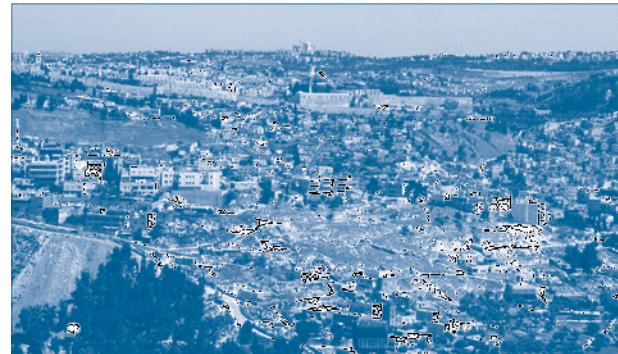
- ♦ מוסדות החוק והשלטון: הכנסת, בית המשפט
- ♦ ריבוי תרבותיות ומוסרות בשכונות נחלאות
- ♦ שיעור לחימם: סובלנות. בכנסת כמו בשכונה, כמו בחיים, יש מגוון תרבותיות, עדות, דעתות, לא חיבטים להסכים אבל חיבטים לכבוד, יכולת של העם להכיל מגוון דעתות היא מקור עצמה. סיורים אלו נמשכים כשלוש שעות. להשלמת הביקור בירושלים מוצעים האטרים הבאים (פרטי הגוף ופעילותם מופיעים בהמשך החוברת):

תוכנית כיתות ז'

התוכנית לתלמידי חטיבת הביניים (כיתות ז') מתמקד בשרשראת הדורות ובפעילות ייחודית לבני המצווה. המגמה היא להתחבר אל תוכניות שורשים המתקיימות בשכבת גיל זו ומתוך רצון להביא את התלמיד למודעות להיותו חוליה בשרשראת הדורות הבאה לידי ביטוי הן בקשר שלו למשפחתו והן בקשר שלו לעמו ולארצו. את הקשר לעם ישראל ולארכץ ישראל תגלם באופן סמלי ירושלים.

את הנחתה הקשר לעם היהודי בנצר וזכרון הדורות שקדמו לו תציג פעילות ייחודית לגילאי בית המצווה במוחיאן יד ושם.

תלמידי כיתות ז' ילמדו גם על המאבק בדרך לירושלים בקרבות תש"ח.

הצעות לשינוי כיתות ז':

1. "אני בשרשראת הדורות" מסלול הסיור: הרובע היהודי - בית דיזדון - הגן הארכיאולוגי - מנהרות הכותל.
בסיור זה יפרנס בפני התלמידים רצף היסטורי של אירועים המציגים את הקשר של העם היהודי לאירועים אלו, כמו בית המקדש הראשון ועד ימינו אנו. סיור זה מאפשר לבני ובנות המצווה לחפש את המאחד והמחבר בין עברו של עם ישראל עד חורבנה של ירושלים בידי הרומים ובין ירושלים של הכותל המערבי והרובע היהודי בימינו.

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ טקס בר המצווה ומשמעותו במסורת ישראל
- ♦ ירושלים בימי בית שני עד לחורבן בית המקדש השני
- ♦ הכותל במסורת ישראל
- ♦ שיעור לחיטים: כל יהודי צריך להרגיש שגמ הוא "חוליה בשרשראת", בסיפורו המשותף של העם לאורך אלפי שנים ואני חלק מזה.
- ♦ מה המשמעות של היותי "חוליה בשרשראת" לזהות שלי כיהודי במדינת ישראל?

2. "טכול ההנצחה" - מסלול הסיור: סיור במוחיאן "יד ושם" וסיור רגלי לאורך "השביל המחבר" בין "יד ושם" להר הרצל.
בסיור זה נחשפים התלמידים למוחיאן "יד ושם" ולהנצחת זכר קורבנות השואה. הסיור יתחל ביום עיון מיוחד במוחיאן "יד ושם" שיכלול תיאור בר מצווה בתקופת השואה, שמטרתו

- ♦ הנצחה וחיכורן כמורכיב בזהות האנומית
- ♦ שיעור לחיים: מדובר דוד בן גוריון לפני מבצע נחנון: "נפילת ירושלים העברית עלולה להיות מכת מוות לישוב.... יש לעשות מאץ עליון להצלת ירושלים". אילו ערכים ניתן ללמידה מהלוחמים על הגנת ירושלים ופריצת הדרך אליה?
- ♦ סיורים אלו נמשכים שלוש שעות. להלמת הביקור בירושלים מוצעים האתרים הבאים (פרטיו הגופים ופעילותם מופיעים בהמשך):

 - ♦ מוזיאון מגdal דוד
 - ♦ מנהרות הכותל ומנהרת הדורות
 - ♦ הבית השרוף והמנדל הישראלי
 - ♦ בית הספר המרכז להוראת השואה - "יד ושם"
 - ♦ דגם בית ראשון
 - ♦ מכון המקdash
 - ♦ בית הרב קוק
 - ♦ מוזיאון הרצל
 - ♦ מוזיאון אסורי המכתרות
 - ♦ הגן הבוטани
 - ♦ מוזיאון המדע על שם בלומפילד
 - ♦ מוזיאון ישראל - אגף הנוער
 - ♦ מוזיאון לאمنות האיסלאם

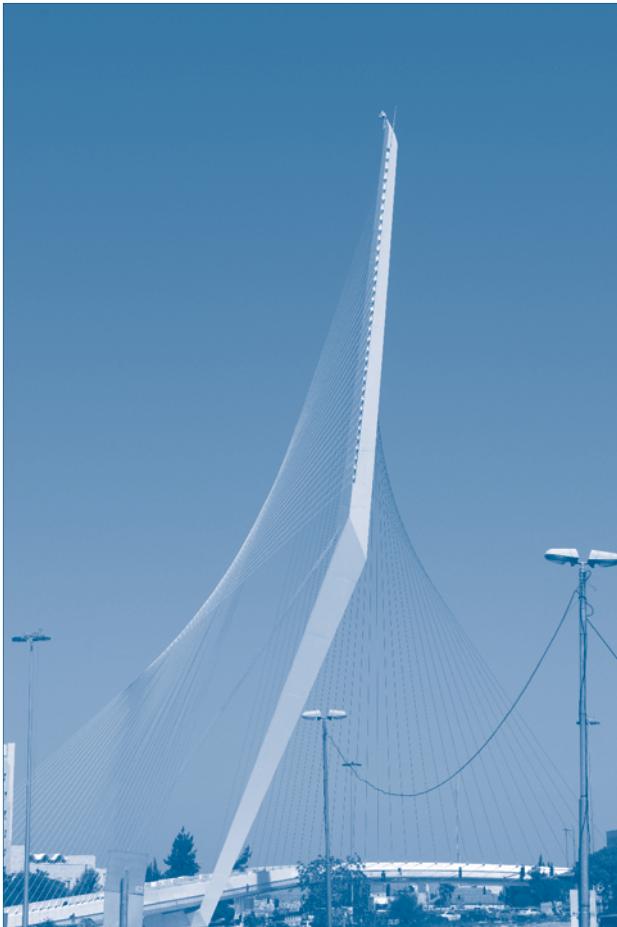
ליצור חיבור וקשר בין בני הנוער החיים כאן לבין בני הנוערichi בחיה בתקופת השואה. בתום הביקור במוזיאון יצעדו התלמידים ב"שביל המחבר" אל עבר הר הרצל, בו קבורים חיליל צה"ל שמסרו נפשם על הגנת הארץ במערכות ישראל מיום הקמתה.

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ הרקע והנסיבות שקדמו לשואת העם היהודי
- ♦ ההנצחה ומשמעותה במסורת ישראל
- ♦ ילדים ובני נוער בשואה
- ♦ שיעור לחיים: "בר מצווה" מסמל קבלת אחריות וניבוש זהות, בעקבות הסיוור מקבל המושג "אחריות" משמעות רבות וחדשות. מהי האחריות אותה אני לפקח לדרך? 3. **"בדרכ אל העיר" - מסלול הסיור: סיור בן הלאומי "הקסטל" או בשמותה המסרך.** הסיור מציג את חסיבותה של ירושלים ומרכזיותה בגורלה של מדינת ישראל מיד עם ההכרזה על הקמתה ב-1948 וקרבות העצמאות. ניסיונות פריצת המצור על ירושלים וסיפורו הלוחמים אשר השתתפו בקרבות אלו. הסיור בשמותה המסרך ורכס שירות או סיור בן הלאומי "הקסטל" יהו עבור התלמידים רקע לקראת הגעתם אל העיר.

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ ירושלים בתקופת המצור על העיר בשנת תש"ח
- ♦ הקרבות על הדריכים והנתיבים לפתחת הדרך אל העיר

פעילות לכיתות ז' - "געלה לירושלים" בשילוב מש"צים:

פעילות ייחודית תאפשר בשכבות כיתות ז', התלמידים יודרכו על ידי מש"צים משכבות ט' - י', בבתי ספר שבהם מופעלת תוכנית של"ח וידעת הארץ. צוות מדריכי של"ח וידעת הארץ בבית הספר יכין את המש"צים לפעילות זאת על פי תוכנית "געלה לירושלים".

תוכנית כיתות י'

התוכנית לתלמידי התיכון (כיתות י') מתמקד ב"ירושלים בירת ישראל" ותציג היבטים של ירושלים כעיר בירה וכמקום משכנם של הכנסת ובית המשפט העליון, המהווים סמל לשטון הדמוקרטי במדינת ישראל המתחדשת. תלמידי כיתות י' יעסקו גם בפגש הדתות והעדות המתרחש בירושלים בין היהודים, הנוצרים והמוסלמים.

הצעה לסייע כיתות י':

1. "ירושלים בירת ישראל - עבר, הוות, עתיד" - מסלול הסיור הרובע היהודי - המוסדות הלאומיים בשכונות רחבה - בית המשפט העליון והכנסת.

הסיור מבוצע על פי התוכנית החינוכית בשל"ח: "דרך ארץ בדרכי הארץ" (פרטים על התוכנית בהרחבה - מופיעים בהמשך).

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ "הקו היהודי" וירושלים בין שתי מלחמות
 - ♦ "אחד ירושלים" ב- 1967
 - ♦ ירושלים המערבית והמצורית כיום
 - ♦ סיור החיים: עצמותה הרוחנית של ירושלים. הצנחים בכו בគל בהתרגשות עצמה, כמו בנימ הנפוגשים עם הוריהם לאחר שנות נזוק רבות. מהי המשמעות של ירושלים עם היהודי לדורותיו ומהי "ירושלים שלי" היום?
3. "פגש תרבותות, עמים ודתות": **תצפית מטילת ארמן הנציב - הר ציון - הרובע היהודי.**
- הסיור יתחל בתצפית מארמן הנציב אל עבר ירושלים והעיר העתיקה. התצפית תהווה רקע לסיור אשר יציג את ירושלים כעיר קדושה למוסלמים, לנוצרים וליהודים. מן התצפית הולכים

- ♦ הסיבות לzychתו של עם ישראל לירושלים
- ♦ משלימות ירושלים לנוצרים ולמוסלמים
- ♦ מוסדות השלטון והחוק בישראל
- ♦ סיור החיים: ירושלים הייתה לבירת ישראל כבר בדורות הקדומים, מעמדה חדש בדורות האחוריים. האתגר העומד לפני הדור העכשווי הוא לשמר ולהזק את מעמדה של ירושלים, תוך סובלנות לדתות אחרות ומודעות לכוחות הפוליטיים המונוגדים. כיצד ניתן לדעתך לשמר ולהזק את ירושלים.

נושאי לימוד מומלצים:

- ♦ ירושלים כעיר מקודשת לשלווש דעתות
- ♦ קונפליקטים, חיכוכים והצורך בחים משותפים בעיר אחת
- ♦ שיעור לחימם: כל העמים מבקשים את ירושלים ומדינת ישראל מאפשרת חופש דת ופולחן, ירושלים בשביב העם היהודי היא מעבר לעיר בירה, ירושלים היא תמצית ההוויה הזוהה שלנו. מה הם הערכים שנייתן ללימוד ממצב עדין זה?

סויירים אלו נמשכים עד שלוש שעות. להשלמת הביקור בירושלים מוצעים האתרים הבאים (פרטי הגופים ופעילותם מופיעים בהמשך):

- ♦ מוזיאון גבעת התחרומות
- ♦ מוזיאון "על התפר" - בית תורג'מן
- ♦ בית המשפט העליון - מרכז הדרך
- ♦ מרכזים לימים לאזרחות ודמוקרטיה
- ♦ מרכז המבקרים בעיר דוד
- ♦ בית ש"י עגנון בתלפיות
- ♦ מוזיאון מורשת מנחם בגין
- ♦ מוזיאון הרצל

דרך הטילת אל עבר הר ציון. בהר ציון ניתן לחוש עד כמה סמכוכים הם האתרים הקדושים לדתות השונות. אולם "הסעודת האחורה" נמצא מעל המקום שבו על פי המסורת היהודית קבור דוד המלך. שם יגעו התלמידים אל הרובע היהודי. מן המורפסת הצופה אל הר הבית ניבטים המסגד, כיפת הזהב שעל הר הבית והכותל המערבי, המבטאים את מרכזיותה של ירושלים להדות ולאיסלאם.

נקודות המוצא לסדרה זו הן:

- ♦ ירושלים כבירת ישראל אינה שאלת שעומדת לדין - הדבר מוסכם על כל אזרחי המדינה. עם זאת, להבנת המציאות נדרש מודעות למחלקות בנדון מצד כוחות פוליטיים חיצוניים - מה הם השורשים למחלוקת זו ומה הם השאייפות הפוליטיות של الآخרים.
- ♦ ירושלים מחוברת לעולם הרגש של כל בעלי העניין, והדבר מעטיכים את המתח הפוליטי. لكن הסדנה אינה מסתפקת בכך עובדות אלא מנסה להביא לידי ביטוי את המ��ך הרגשי בתיחסות לירושלים.
- ♦ המטען הדתי של ירושלים מהו מרכיב מרכזי בתחום הפוליטיים המתוחולים בירושלים, מכאן שלא ניתן להפריד בין דת לפוליטיקה כשעוסקים בירושלים.

המסר העיקרי:

ירושלים רכשה את מעמדה בדורות הקודמים וחישה את מעמדה בדורות האחרונים.

האתגר העומד לפני הדור העכשווי הוא כיצד לשמר וחזק את מעמדה של ירושלים, תוך סובלנות לדתות האחרות ומודעות לכוחות הפוליטיים המונוגדים הקיימים בה.

מטרות הסדנה

הכרתו

♦ להציג את הזיקה של עם ישראל לירושלים ואת ההשלכות הפוליטיות של זיקה זו.

"ירושלים בירת ישראל"

מטרה: התוכנית החינוכית "דרך ארץ בדרכיו הארץ"

(תוכנית של"ח וידיעת הארץ)

א. סדנה "ירושלים - בירת ישראל: עבר, הוות, עתיד"

סדרה זו, המיועדת לתלמידי שנה ב' בתוכנית של"ח וידיעת הארץ, כוללת חמישה שיעורים וסיוור בירושלים, ובמהלכה נפרנס מעגל בן שלושת אלפי שנים, מהתגבשות מעמדה הייחודי של ירושלים בימי קדם ועד לחידוש מעמדה כעיר בירה בימינו.

הרקע המרכזי

"ירושלים היהודית היא חלק אורגני ובלתי-נפרד ממדינת ישראל, שם שהיא חלק בלתי-נפרד מההיסטוריה הישראלית,אמונת ישראל ומנשכת עמננו. ירושלים היא לב-לביה של מדינת ישראל. אנו גאים על כך שירושלים נתקדה גם בענייני בעלי דתות אחרות..." (מתוך הودעת דוד בן גוריון בכנסת על העברת הבירה לירושלים - ו"ז בסמלו תש"ו, 5/12/49).

דברי בן גוריון מהווים נקודת מוצא לסדרה זו, שרובה עוסקת בתיאור התהיליכים שיוצרים את מעמדה של ירושלים, יחד עם תיאור היוצרות

הכוחות הפוליטיים המונוגדים שפועלים ביום ומשפיעים על העיר. שיעורי הסדנה מקשרים בין התהיליכים ההיסטוריים לבין המציאות הפוליטית העכשווית בירושלים. התלמידים יビינו את עצמת הכוחות הפוליטיים המקומיים בירושלים ויעמדו על גורליות ההכרעות הכרוכות בהסכמה כלשהי בין כל הנוגעים בדבר.

במישור החינוכי-ערבי
הסדנה מדגימה את מעמדו הכספי של האדם ברכף הדורות, שכן היא מדגישה את הקשר בין היוצרות מעמדה של ירושלים בדורות הקודמים לבין ההכרעות הפוליטיות בהדור העכשווי, בראשית הדורות הבאים.

הסדנה עוסקת בחינוך לאומי, שכן היא מתמקדת בערך לאומי: ירושלים בירת ישראל, באיזון עם ערך הסובלנות לדתות האחרות.

ברצף התוכני של הסדנה

בשיעור 1 נעודד את התלמידים להביע את תחושים שלהם כלפי ירושלים, ונתאר את התהילכים שהביאו להיווצרות מעמדה של ירושלים בימי קדם כבירת ישראל ולבניית בית המקדש.

בשיעור 2 נביא לידי ביטוי את תחושיםיהם של נוצרים ומוסלמים ביחס לירושלים, ובבהיר את התהילכים ההיסטוריים שהובילו למיציאות זו.

בשיעור 3 נעמוד על הcisופים לירושלים אצל כל היהודי במהלך 2000 שנות גלות, ונדגש cisופים אלה הובילו את הציונות להתקoon דווקא בארץ ישראל, ولكن השושש של ציונות הוא ציון-ירושלים.

בשיעור 4 נמתוח את קו המתח הגובה שנוצר בעת החדשה, אשר מוביל ממוקבות האנרגיה: המטענים הרגשיים והדתיים שהצטברו ביחס לירושלים במשך 3000 שנה, לקטוז החוטים החשובים כאן ועכשו בירושלים.

בשיעור 5 נדון באתגר המנוסח במסר הערכי של הסדנה. וכן נקבע את הcritה ליציאה לסיוור בירושלים.

- ♦ להציג את הזיקה של העולם הנוצרי והמוסלמי לירושלים ואת ההשלכות הפוליטיות של זיקה זו.

- ♦ לתאר את התהילכים שהובילו להיווצרות המציגות הפוליטית העכשווית בירושלים.

- ♦ לדון עם התלמידים באתגר שימור וחיזוק מעמדה של ירושלים.

רוגשיות

- ♦ לחזק את הזיקה הרגשית של התלמידים לירושלים.

- ♦ להביא לידי ביטוי את רגשות התלמידים כלפי ירושלים.

- ♦ לשקף את עצמות הרגשות שמעוררת ירושלים אצל ציבורם גדולים בעולם.

הסדנה ברצף התוכנית החינוכית של של"ח וידיעת הארץ:

במישור התוכני

- ♦ הסדנה מסכמת את התוכנית בכללותה: לאחר שבסדראות שונות לאורך התוכנית עסקו בזיקה העמוקה של העם לארצו, במפעול הציוני ובסוגיית השלום, בסדנת ירושלים משולבים כל אלה בעוצמה מיוחדת.

- ♦ הסדנה מסכמת את תוכנית critה י': הגורם המארגן של תוכנית critה י' הוא "ארץ ישראל ארץ מפגש". לאחר שבסדרנת מפגש תרבותיות התיחסנו למפגש האנושי באופן מוגבל למעטם ה"סיכון", בסדנה זו נורחיב את המבט לעבר המפגש ונבחן בו"סיכון" בלבד ה"סיכון".

ג. מסע/טיול מרכז הארץ: במעגלי ירושלים

ירושלים משולבת במעגלי ההתרכחות שעיצבו את מכלולי הנופאים במרכז הארץ ברצף הדורות. המהפק הציוני במשור החוף משקף את המעלג היהודי-ציוני, שחוללה ירושלים על ציר הזמן והכרחוב. נופי החקלאות החרוית נשמרים את המעלג הכלכלי של ירושלים בימי קדם. ירושלים העכשווית היא בירת ישראל, פוליטית ורוחנית, בה נפגשים המעלג הלאומי היהודי - ציוני ומעלג הקדושה הנוצרי - מוסלמי. נופי המדבר משולבים במעגל הרוחני של ירושלים וסבירותה.

ב. יום ירושלים - כנס ארצי לנוער לציון ים איחוד ירושלים

בערב יום ירושלים בכ"ז באيار, בכל שנה ו שנה, עולים לירושלים אלפי בני נוער מבתי הספר שבהם מופעלת תוכנית של"ח וידיעת הארץ ומסירום בשכונות העיר ובאזוריה. התלמידים מתplierים במסלולי סיור בירושלים תוך מפגש עם לוחמים, תושבים ובוני ירושלים לדורותיהם. שיואו של היום הוא מפגן הצדעה ססגוני לירושלים בעצרת מרכזית לציון ים איחוד העיר. כנס זה מופעל ומאורגן כולו על ידי תחום של"ח וידיה"א, בראשות חברה ונוער.

מטרות:

העמקת הקשר של בני הנוער עם ירושלים בירת הנצח של עם ישראל.

הכרת פרקים בתולדות ירושלים והדמות המרכזיות שנקשרו בעברה.

הכרת סיפורת ופועלם של לוחמים, בונים, מתיישבים וחולמים בירושלים.

מבנה הכנס:

הכנס בניו משני חלקים:

1. סיורים ובירוקים במסלולים שונים, ביקור ברובע היהודי ובכוטל המערבי.
2. עצרת חגיגית.

רשות ג'רוזאם

שיטורי הרים

שיעור הכנה

כיתה ה' - היציאה היהודית מחווץ לחומות

תכנים ועקרונות למורה - להכנות השיעור

מתוך: נעלם לירושלים - כ"ט שנים לאיחוד העיר

מטרות השיעור:

- להזכיר את מאפייניה של הקהילה היהודית במאה ה-19 תוך התייחסות לעדahan הספרדית ולעדahan האשכנזית.
- להזכיר את השלבים בתהליך היציאה מן החומות וביצירת התשתיות לעיר חדשה.

מספר שאלות יעמודו בموقع השיעור:

- מהם מאפייניו של היישוב הישן?
- אילו גורמים הביאו ליציאה היהודית אל מחוץ לחומות?
- מה מאפיין את השכונות חדשות, שנבנו מחוץ לחומות במהלך המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20?

מהלך השיעור:

- لتלמידים ינתן הסבר אודוטות "היישוב הישן" ומאפייניו תוך התייחסות לעדahan הספרדית ולעדahan האשכנזית. במהלך השיעור יש להסביר את המושגים הבאים: יישוב ישן, כספי חלוקה, ש"ר (שליח דרבנן), פקו"א (פקידים ואמרכלים), חכם באשי, "כולל".

11. ארון אחד עם חור צר ישימו מימין לפתח בית הכנסת, מתחת שם את כל כסף הצדקהות, אשר עולה על לב איש להביא ל"משכנות שאננים", והוא בראותם כי רב הכסף, יוציאום הגבאים לצרכים הנזכרים.

12. בית הטבילה ומוקוה המים צריך להיות נקי מכך לכלוך, ולא יראה שם שום דבר לכלוך וטיט.

13. איזון לישובי "משכנות שאננים" שום טענות חזקה על בתיהם המשכנות הנזכרים, אף-על-פי שישבו שם שלוש שנים מיום ליום כי לא יש חזקה על המשכנות הנזכרים.

5. כל איש ואיש מושבי משכנות שאננים יצווה על עשי רצונו לטהר את ביתו בכל יום ויום מכל אשפה, ומכל דבר אשר אינו טהור. גם להזות מים טהורים על פני רצפת חדרי ביתו, לכל הפחות פעם אחת ביום.

6. כל איש ואיש מושבי משכנות שאננים יצווה על אנשי ביתו לבלתி השלך כל אשפה לפני הבית חוצה, ויטהרו את כל המקומות סביבם לשכנותם, וישליך האשפה למקום המוכן לו, ויכסו אותה תיכף ומיד.

7. כל הבורות והבריכות שיש בהן מים סגורות תהינה ולא תיפתחנה, כי אם בעת אשר יבואו אנשי הבית לשאוב מים. והפתחות תהינה תחת ידי הגבאים, ולא יבוא אישزر מחוץ לבית לשאוב מים מתוך הבורות והבריכות.

8. בכל יום ויום אחר לימוד פרק משנהו, יאמר אחד קדיש דרבנן, עברו נשמת המנוח ר' יהודה טורה עליו השלום, ולעת תקופת יום מיתתו למדוד משנהות לזכות נשמותו, ולהזכיר אותן בתפילה "אדון העולמים", ויאמרו קדיש.

9. צריך לטהר פעמיים בכל יום את בית-הכנסת ובית המדרש, ויזרקו מים על הרצפה לכל הפחות פעם אחת ביום, טרם שייאספו שם הבאים להתפלל.

10. כל הנדבות אשר יתנדבו תחת ידי הגבאים, יהיו יוושבי משכנות שאננים, או האורחים הבאים לראות הבתים שמורות תהינה תחת ידי הגבאים לצרכי בית הכנסת ובית המדרש, וכל צרכי תיקון הבתים.

שאלות

1. מינו את התקנות לפי נושאיה.
2. לאילו בעיות אופייניות ועניני יום-יום מתייחסות התקנות?
3. מהו מושג "חזקת" כפי שהוא עולה מן התקנות?
4. היכן בא לידי ביטוי בתקנות "משכנות שאנשים" אופייה הפלנטרופי של השכונה?

מאה שערים - שכונות חברה ציבורית

סעיפים מתוך תקנות מאה שערים:

מחייב כ"א (כל אחד) לשמר עצמו בכל מעשהו אף בחדרי חדרים, שלא יגרום שום היזק או צער לחברו ולשכנו, הרחוק והקרוב, אף שום השמעת קול או עשן או נדונד קרקע, ואף אם השכנים הקרובים מוחלים לו, הרשות ביד הרחוקים למחות בידו, ולא מהני זהה חזקה.... וככל כפי ראות עני הדט"ע (ז' טוביה העיר - ועד השכונה). ומחייבים השכנים לשמר עצם מגירמת היזק לחברו... ויהי ביןיהם שלום וריעות, ואם יהיה ד"ז (דין ודברים) ביןיהם, יגישו משפטים אל הוועד. ואין רשות לשוא"א (לשום אדם) לעשות רפת בקר או גדרות צאן אף בביתו וחצר בעלי רישיון הוועד... הוצאה זיון וגוזזראות ונטיות אילן לרה"ר (לשרות הרבים), ושရית טית והכנת אבני ברה"ר, בין בימות החמה ובין בימות הגשם, יהיה הכל כמבואר בח"ט (חושן משפט)...

שאלות

- מלאת חמימות לירא זהב טורכי, ובכל שנה נפל גורל מי זיכה אשר על חלקו בשדה הנ"ל יועמד הבית הא',ומי זיכה בבית השני.
3. הזכים בגורל כתע, להבנות שני הבתים הראשונים על חלקייהם, עליהם לשלם שכר דירה לשנה - ארבעה לירה טורכי, היינו بعد כל בית שני ל"ט, והוא להחברה אחד ותשעים ליר"ט וחצי. והזכים ישילמו עד מלאת מאה ליר"ט, ובמה יבנו שני הבתים, וכינסו הזכים לדור בהם אם להשכרים. ובבתים עם קרקעיהם, ע"ש החברה יהיו עד היום כל שבעת הבתים בניינים בעזה"...
4. הזכים בגורל בשנה השנייה, להבנות שני הבתים בחלקים, ישילמו שכר דירתם לשנה היא חמשה ליר"ט, כל אחד שני ליר"ט וחצי, והוא זה לעזרת הוצאות הבניין השני בתים ההם, והזכים בשנה הראשונה גם הם יתנו בשנה היא שכר דירתם חמשה ליר"ט יחד, והי' אז להבונים שבעה ותשעים ליר"ט וחצי, ועד מאה ליר"ט ישילמו מכיסם.
5. וביום ב' לחודש אירן שנת תרל"א, אשר אז צריך כ"א לתת י"ב ליר"ט וחצי, לבניין שני בתים, ולא יחסר אז עוד בית אחד, ולמען שלא להשאיר בנין בית אחד לשנה מיווחדת, ע"כ גמורתו והסכמנו, אשר ביום ההוא גלווה כסף לבנון הבית השביעי, וכל בני חברתנו או שלשה מהם באין כח כלנו, יחתמו על השטר בשם כל החברה. וכל הבתים שפה וקרקעיתם יהיו משועבדים לאותו החוב, למטען לבנות הבית השביעי...
6. יען כי עד כלהות בנין שבעת הבתים, כל הבתים הבנויים על שם החברה הם, על כן כל אחד ואחד מאתנו מחויב לעסוק בעזרות

1. מה הנושא העולה בתקנות אלו שאינו מופיע בתקנות השכונה הקודמת?
2. מי הוא העומד בראש השכונה בהשוואה לשכונה הקודמת?
3. הביאו דוגמאות להתייחסות התקנות לתחומיים הבאים: איכות חיים בשכונה, צנעת הפרט, היוזמה החופשית וגבולותיה.

נחלת שבעה - שכנות חברה פרטיה

ביום ג' באירן שנת תרכ"ט, 13 באפריל 1869, התאספו שבעת בעלי הקרקע ומיסדי השכונה: מיכל הכהן, חיים הלוי, בinyesh סלאנט, ליבו הווובייז, יואל משה סלומון, יוסף ריבלין יהושע ילן, והגיעו להסכם בן 12 סעיפים. אפילו אין המיסדים מכנים אותן תקנות, אלא פנקס לרישום "הוצאות ההכנסות וההוצאות של חברת בניין הבתים חזча לעיר..."

1. כל אחד מאתנו יכנס לקופת החברה ביום זהה, שנים עשר לירא זהב טורכי וחצי, עולה יחד שבעה ושמונים ליר"ט וחצי. וכן ביום ב' אירן שנת תרל"ל, יכנס כל אחד מאתנו י"ב ליר"ט וחצי, וכן ביום ב' אירן תרל"א כל א' מאתנו י"ב ליר"ט וחצי.
2. חייש מהר נשכור לנו חוותינו אבן לחצוב בהר נחלתנו (על חלק הזכים להבנות שני הבתים בחלקים) אבני לשני בתים, ולאחר מכן רוב האבניים נגמרים, נתחיל במלאה בעזה", ונבנה בהז הקץ על החלקה היא שני בתים, אשר כל אחד יחזק מدت אירן הפנימי, מלבד קירותו, ערך ששה ושלושים אמות. למען היה הבתים ראויים לדירה נאה והגונה, וכ"א מהבתים יעלה בנין עד

לא יצטרכו בני חברותנו לחת כל הסך י"ב לר"ט וחצי, כי יש צורך בסוף האיש החדש וממלאו זה בעת בניית הבית המשmini של החבר החדש, וכן תשיעי וכו' וכו'.

.9. כל עניין ועניין הנוגע לחברתנו יקום עפ"י רוב דעתות, היינו חמשה - ולא פחות - נגד שניים, ולד' עניינו שיחנו ויגמור בעדנו לטוב. ובאנו ע"ח יום ד' ג' אירן שנת תרכ"ט לפ"ק פעה"ק ירושלים ת"ג.

שאלות

1. מהו הנושא המרכזי הנידון במרבית סעיפי התקנות המובאים לפניכם?
2. מהי מידת מעורבותם של חברי השכונה בניהולה? השוו זאת למעורבותם של תושבי שכונות שאணים.

המלאה איש כפי כוחו ויכולתו, הן בשכירות פועליים וגודרים ועשויים במלאה, והן בהשגהה וכדומה, איש אשadam העשוה בשלו בלי שם הפרש.

.7. כל ענייני החברה והבנייה, אם כי כלנו נ逋וק בהם, בכל זאת, יבהירנו מעתנו אשר בידם יהיו מסורים החשבונות ועל מהם יצאו כל ההוצאות מקטן ועד גדול, ויהי איש מיוחד להיווט הנאמן אשר לידי יוכנסו כל הנסות החברה ומהדו יצאו עפ"י פרתקת שני האנשים הנבחרים, ובבלתיודם לא יוכל להוציא מתחת ידו שום פרוטה השיקית לחברה. ובהסכם כולנו בחרנו את מ"ר הרב הגאון מוה"ר שמואל נ"י להיות נאמן לחברתנו, וכל מינוי הנסות אשר יוכנסו לחברתנו, הן מיד כאופה מעתנו כסף התשלומיין שנה שנה, והן אם נשיג איזה הלואהแหן מפה והן מוח"ל וכדומה, הכל יכנס לד' הגרש"ס נ"י הנ"ל. ולהיבוב העניין, כי רב הוא, קיבל עליו העבודה הזאת, וממי וממי, מפה או מוח"ל אשר יתן הלואה לחברתנו לבנות בתים, וירצה שתהיה הקבלה מקומית מיד הגרש"ס נ"י והוא יקיימנה. וכל ענייני חברותנו הנוגעים לד"ת, ובפרט דרארד ממונא, הכל יהיה עפ"י הגרש"ס נ"י.

.8. אם מעתה יחפוץ איש אחר להתחבר לחברתנו, לא יוכלobil מבלתיידי רשות והסכם גמור של כל בני חברותנו או רובם, היינו חמשה נגד שניים, והחבר החדש יקבל עליו כל תשלומיין, היינו לחת י"ב לר"ט וחצי לשנה ובعد ארבעה(ה) פעמים י"ב לר"ט וחצי, נבנה לו בית, אחרי כלות בניית שבעת הבתים. יהיו לו כל הזכות של כ"א מבני חברותנו אשר כלנו מוכראhim לעזרה בבניין ביתו, וכן בהלוואות גם"ח אם יהיה ובכן באותן השנים

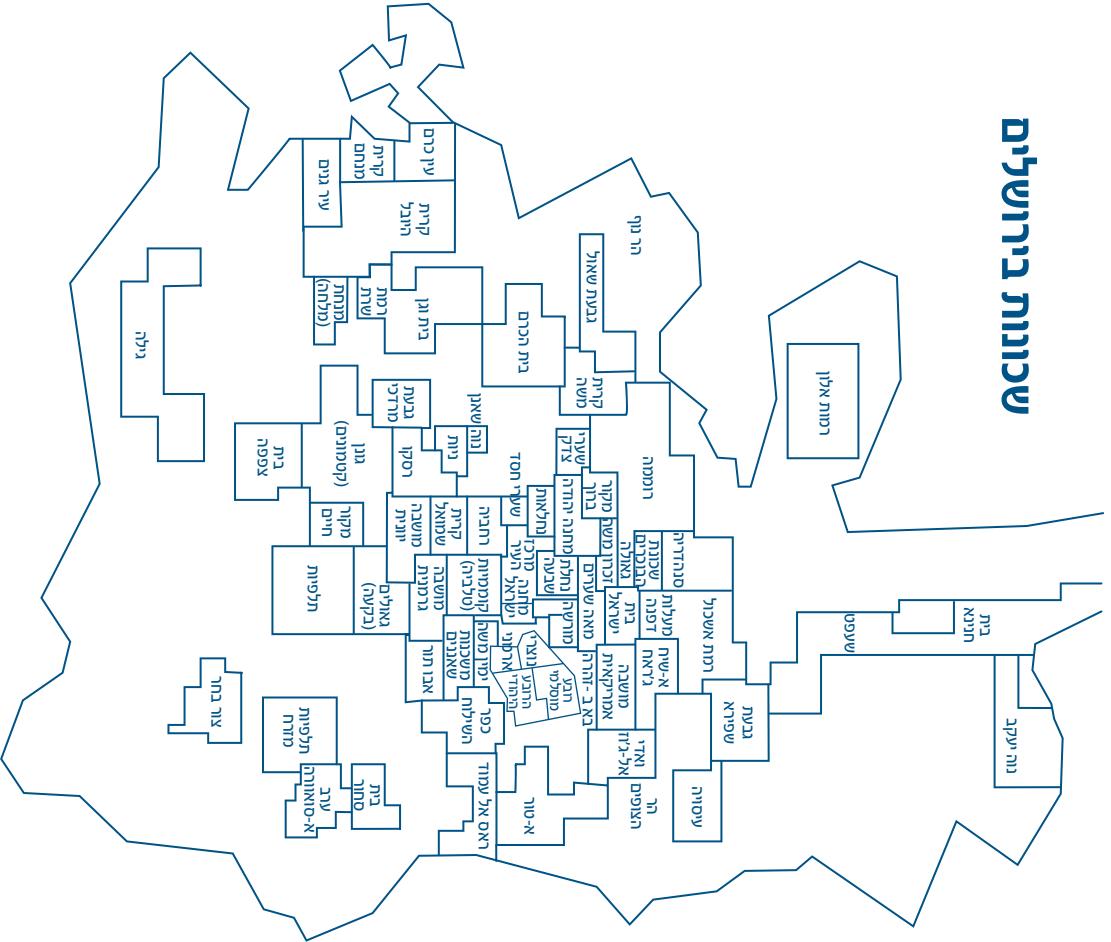
ביבליוגרפיה

- יושע בן אריה, "אל מעבר לחומה" מתוך: עת-مول, כרך ג', גליון 3, ינואר 1878.
- יושע בן אריה, עיר בראש תקופה - ירושלים החדשה בראשיתה, ירושלים, יד בן-צבי, תשל"ט, עמ' 109-149. 158-149.
- ישראל ברטל, "הישוב הישן" מתוך: עת-مول, כרך כ', גליון 3 (119), פברואר 1895.
- זאת ירושלים, חלק שני מהתקופה הצלבנית ועד ימינו, ירושלים, יד בן צבי ות"ל, תשנ"ג, עמ' 156-160.
- רות קرك, שכונות בירושלים - הבניה בירושלים החדש ותקנות השכונות, ירושלים, יד בן צבי, 1981.
- רות קرك, "תקנות שכונות נחלה שבעה - פנקס חברות בניין הבתים". אליל שילר (עורק), 120 שנה לנחלה שבעה, עיריית ירושלים, תשמ"ו, עמ' 33-38, 1989.

מקרא	שכונות שנוסדו בשנים 1891-1914	שכונות שנוסדו בשנים 1890-1860
צבע בצלב יrok	צבע בצלב אדום	צבע בצלב יrok
שכונות הבוכרים 1892	משכנות שאננים 1860	שכונות הבוכרים 1892
זכרון משה 1904	מחנה ישראל 1868	זכרון משה 1904
שערי חסד 1908	נחלת שבעה 1869	שערי חסד 1908
גבעת שאול 1910	המושבה הגרמנית 1873	גבעת שאול 1910
	מאה שערים 1874	
שכונות שנוסדו בשנים 1915 - 1930	המושבה האמריקאית 1881	שכונות שנוסדו בשנים 1915 - 1930
צבע בצלב זהוב	נחלת אבן ישראל 1875	צבע בצלב זהוב
تلפיות 1921	משכנות ישראל 1876	تلפיות 1921
בית הכרם 1921	זיכרון משה 1882	בית הכרם 1921
רוממה 1922	אהל משה 1883	רוממה 1922
מקור חיים 1923	משכנות התקינים 1884	מקור חיים 1923
קריית משה 1924	סוכת שלום 1888	קריית משה 1924
טלביה 1924	שערי צדק 1889	טלביה 1924
בית ישראל 1925	בית ישראל 1886	בית ישראל 1925
רחביה 1924	מחנה יהודה 1887	רחביה 1924
מקור ברוך 1930	בית יוסף (אבו תור) 1888	מקור ברוך 1930

לכותם בירושלים

ירושלים קשורה בתודעתנו ההיסטורית לתקופות קדומות יותר, שהרי מלות אוטנו מסורות קדומות הקשורות את העיר עם אברהם אבינו (הר המוריה), ויש מקדים עדים בראית העולם (ابן השתייה). מאז קבע דוד המלך את ירושלים לעיר הבירה, לאורך כל התקופות שבערו על העיר ועלינו עםם, מתגללה רצף של קשר לירושלים - קשר של בנייה חומרית ויצירה רוחנית, קשר של כמיהה ומאבק. בהפעלה זו נעמוד על הקשר הבלטי פסוק בין העם היהודי לדורותיו לבין ירושלים בירתו וננסה לברר את משמעותו של הקשר הרצוף לעיר לגבי בני הנוער בכל ולגביכם בפרט.

שלב ב' - קבוצתי

- ♦ המשתפים נחלקים לעשר קבוצות, כמספר התקופות שבנה עסקת הפעלה.
- ♦ כל קבוצה מקבלת כרטיס הנוגע לתקופה שבה היא עוסקת וכן שאלות לדון.
- ♦ הקבוצה תעין בחומר שבידה ותדון בשאלות הבאות:
 1. מהם מאפייניה של התקופה?
 2. אילו鄙טויים של הקשר היהודי לירושלים עולים בתקופה שאתה עוסקים בה?
- הקבוצה תבחר נציג ש�ודוח בקצרה במלואה על התקופה שבה היא עוסקת.
- הקבוצה תבחר דzon יצירות ממשלה כדי להציג בפני המילאה את הקשר היהודי אל ירושלים בתקופה שבה היא עסקה (חינה, שיר, שידור ועוד).

כיתה ז' - "יום יפה ירושטה"

הקשר היהודי לירושלים ב"מנורת החמן"

מטרה: "וַיְהִי-זֶה יְרוּשָׁלָם" הפעולות חינוכיות, מינהל חברה ונוער, תשנ"ז

מטרות

1. לבחון鄙טויים של הקשר לירושלים לאורך הדורות.
2. לחזק את הזיקה לירושלים ולמה שהיא מסמלת עבורנו בעבר ובווהו.

משך הפעלה: 90 דקות.

עדורים:

- ♦ 10 כרטיסי תקופות ממוספרים על פי סדר כרונולוגי. לכל קבוצה כרטיס תקופה שונה.
- ♦ חומרי יצירה שונים, דפים וכלי כתיבה.

מהלך הפעלה

לקראת הפעלה, לצורך יצירת אווירה, ניתן לקשט את הכתיבה בתכוונות ולהציג ספרים הקשורים לירושלים - כגון ערכoca.

שלב א' - במליאה

המורה יאמר דברי פתיחה באוזני המשתתפים:

את עצמי עומד עם אחיו הלוים בבית המקדש כאשר שרים
דוד מלך ישראל. בזוכתה של ירושלים כתבתי את כל אשר נתן השם
בלבי ובעטיו.

שלב ג' - במליאה

דיווח:

- ◆ כל קבוצה מדוחת בקצרה באמצעות נציג על התקופה שבה עסקה.
- ◆ כל קבוצה (על פי סדר כרונולוגי של התקופות) מציגה בדרך שבראה את הקשר היהודי לירושלים בתקופה שעסקה בה. ניתן למנות כrho שיכריך לפני כל תקופה שמוצגת את שם התקופה.

שאלות לדין:

1. אילו ביטויים של הקשר היהודי לירושלים עולים מן התקופות השונות?
2. אילו יכולתם לחזור ב"מנhardt הזמן" לעבר - לאיזו תקופה הייתם רוצחים לחזור? נמקו.
3. מה עוד הייתם רוצחים לדעת על התקופה?
4. מה גילתם על רצף הקשר של העם היהודי לירושלים? מה זה תורם לנו כיום?
5. מה מצדיק, לדעתכם, את הכינוי "בירת הנצח" של עם ישראל? לסייעם: המנחה יקרה את הקטע מדברי שי' עגנון בעת טקס קבלת פרס נובל בספרות בשנת 1966:

מתוך קטע ספרות היסטורית, שהחריב טיטוס מלך רומי את ירושלים ונולא ישראל מארצנו, נולדתי אני באחת מערי הגולא. אבל בכל עת, תמיד דומה הייתה עלי כמו שנולד בירושלים. בחולם, בחzon לילה ראייתי

אברהם קרא אותו (את מקום ירושלים) "יראה". שנאמר (בראשית כ"ב): "ז' קרא אברהם שם המקום ההוא 'יראה'."

שם קרא אותו "שלם". שנאמר (שם, י"ד): "ומלכיצדק מלך שלם" (ובפרש": הוא שם בן נח). אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו "יראה" כשם שקוראו אותו אברהם - שם מותרים (= כועס): ואם קורא אני אותו "שלם" - אברהם מותרים. אלא הריני קורא אותו "ירושלים" כמו שקוראו שנייהם: "יראה" "שלם" - "ירושלים".

בן שתייה -aben היסוד, נזכר במשנה: משניטיל הארוןaben הייתה שם מימיות נביים ראשונים ושתיה הייתה נקראות, גבואה מן הארץ ג' אצבעות (יומא פרק ה', משנה ב'). עלaben זו עמד הארון והלוחות בקדוש הקודשים. אולם בבית שני לא היה ארון, וככהן הנגדל הקטיר את הקטורת על האבן. ר' יוסי (תוספותא יום הכהנים פ"ג) מבאר את המילה "שתייה": שמנונה נשחת העולם - שנאמר מצין מכלל יופי אלהים הופיע (בבבלי יומא נד: מובאת דעתה זו בשם החכמים). במדרש נקראתaben שתייה "שן סלע ומזכודה" (ויק"ר כ'). פרקי ר' אליעזר (ל"ה) נאמר: לפיך נקראתaben השתייה, שמשם הוא טבור הארץ ולשם נמתח כל הארץ ועליה היכל ה' עומד - שנאמר: והابן ה затה אשר שמתי מצבה יהיו בית אלוהים. זההו אותהaben שעלה ישן יעקב בבית אל בלבתו מבית אביו (שם). לפי האגדה היה גם עקידת יצחק על האבן הזאת. (מתוך האנציקלופדיה העברית, הערךaben שתייה).

המסורת מזהה את "הר המוריה" שעליו נבנה בית ה' עם אחד ההרים שבארץ המוריה שעלו עקד אברהם את יצחק בנו (תענית ט"ז) ובכך מקדים את קדושתה של ירושלים עד ל Abram. (על פי האנציקלופדיה העברית)

כריטיס מס' 1: תקופת האבות

לוזי היסטוריה... ירוש'יס = ירכאה ועוזא

"קח נא את בנק... את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה." (בראשית כ"ב, ב')

ארץ המוריה - ירושלים, וכן בדבריו הימים (ב', ג', א'): "לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה". (רש"י שם)

"ומסורה ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגונן ארונה, הוא המקום שבנה אברהם המזבח ויעקן עליו יצחק." (רמב"ם, הלכות בית הבבירה ב', ב')

... מיד רמז הקדוש ברוך הוא יתברך לנסיבות העמק שיתקברו ההרים במקום אחד לעשות מקום לשכינה. לפיכך נקרא "הר המוריה" שמייראותו של הקדוש ברוך הוא יתברך נעשה הר. מיד: "וירא את המקום מרוחוק". (שם)

והיאך נראה מרוחוק? מלמד שמתחלת היה מקום عمוק, כיוון שאמר הקדוש ברוך הוא לשורות שכינתו עליו ולעשות מקדש, אמר: אין דרך מלך לשכן בעמק אלא במקומות גבוה, מעולה ויפה ונראה לכל.

(מתוך מדרש תנומה, וירא כ"ב)

כרטיס מס' 2: תקופת הבית הראשון ר��וי היסטורייה...

לפנה"ס	הנגגה מדינית	הנגגה רוחנית	הנגגה מדינית
1000	מלךים • דוד • נתן • שלמה • רחבעם • אביה • אסא	נבאים • נתן • עידן	דוד קובע בירושלים את בירת הממלכה. שלמה - בונה את בית המקדש על הגורן שנקה דוד מארון והקים עליו מזבח.
928	יהושפט • יהoram		התפלגות הממלכה. ירושלים בירת יהודה בלבד.
720	אהזיה • יואש • אמציה • עוזיהו (עוזיה) • יותם • אחז • חזקיהו • מנשה	מושיע • ישעיהו • עמוס • מיכה	בuckבות נפילת ממלכת ישראל בידי אשורים, ירושלים שוכן מרכז לאומי ודתי יחיד של עם ישראל בארץ.
609-640	אמון • אישיהו • יהואחז • יהויקים	חולדה • צפניה • ירמיה	IASיהו מחזק את הצד הרוחני מוסרי של מלכות ישראל. מחדש את העליה לרגל בפסח לביהם".
586	יהויכין • חזקיהו		צדקהו המלך האחרון. חורבן בית ראשון על ידי נבוכדנצר מלך בבל - ט' באב.

על חומתונו ירושלים...

"וילך המלך ואנשיו אל היבוסי יושב הארץ... וילכוד דוד את מצודת ציון היא עיר דוד".
 רגליו בעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה ייחודה: שם על שבטים שבטי יהודות לישראל להזדהות לשם ה' כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלות שלום ירושלים ישלו או והבר: יהו שלום בחילך שלוה בארכמנותיך: למען אחיך יושרפו (חיליל נבוכדנצר) את בית האלוהים וינטצטו את חומות ירושלים... ויגל השארית מן החרב אל בבל..."
 (דביה"ב, ל"ב-ב'-כ"ב)

ציירה

שיר המועלות לדוד שמחתי באומריהם לי בית ה' נלך: עומדות הי' רגליו בשעריך ירושלים: ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה ייחודה: שם על שבטים שבטי יהודות לישראל להזדהות לשם ה' כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד: שאלות שלום ירושלים ישלו או והבר: יהו שלום בחילך שלוה בארכמנותיך: למען אחיך יושרפו (חיליל נבוכדנצר) את בית האלוהים וינטצטו את חומות ירושלים... ויגל השארית מן החרב אל בבל..."
 (תהלים קכ"ב)

צירה	הנגגה
نبאים אחרונים: חגי, זכריה ומלאכי, עזרא ונחמיה ספרים חיצוניים: ספר החשמונאים	הכהנים הגדולים: יהושע בן יוחזק نبאים: חגי, זכריה, מלאכי עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה הכנסת הגדולה: שמעון הצדיק - משיחי כנסת הגדולה

על חומותיך ירושלים...

הצהרת כורש והשיבה לירושלים." ובשנת אחת לכורש מלך פרס... העיר 'א' את רוח כורש... ועבר קול בכל מלכותו... לאמור: כי אמר מלך פרס, כל ממלכות הארץ נתן לי 'ה' אלוהי השםיהם והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים. מי בכם מכל עמו יהי אלהוי עמו ויעל לירושלים... ויבן את בית 'ה'... ויקומו ראשיו האבות ליהודה ובנימין... עלילות לבנות את בית 'ה' אשר בירושלים". (עזרא א', א'-ה')
"ויסדו הבונים את היכל 'ה' ויעמידו הכהנים מלובשים בחוצצתות... וכל העם הריעו תרועה גדולה בהל לה' על הוסד בית 'ה', ורבים מהכהנים... אשר ראו את הבית הראשון ביסדו (כאשר ראו) זה הבית בעיניהם בוכים בקהל גדול ורבים בתרועה בשמחה..."
(עזרא ג', י-ג')

כרטיס מס' 3: תקופת הבית השני (א)

רזאי היסטריה...

אטיילן פט נאכל החטאוףואים

לפנה"ס	
538	הצחתת כורש, שיבת ציון, החזרת כל המקדש. רשות לבנות את המקדש.
530	גל עלייה שני בראשות זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהודך.
515	חנוכת בית המקדש השני.
	אמצע המאה החמישית - גל עלייה נוסף בראשות עזרא ונחמיה. עדרא פועל לליקוד חברתי וללאומי.
445	נחמיה מגיע מפרס, בונה את חומות ירושלים. כורותים אמנה ומתחדים את מעמד "הקהל".
332	"א" עוברת לידי אלכסנדר מוקדון. מתחילה התקופה ההלניסטית (יוונית).
167	גוררות הדת של אנטיווקוס ומרד החשמונאים.
164	יהודיה המכבי מטהר את המקדש. מתחדשת עצמאית ישראל וקמה ממלכת החשמונאים.
63	כיבוש העיר בידי צבאות רומי (פומפיוס).

על חומותיך ירושלים...
 רבנן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא... היו עולי לירושלים. כיוון שהגיעו להר הצלבם קרעו בגדייהם; כיוון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קודש הקודשים התחילה הם בוכים ורבי עקיבא - משתק.
 אמרו לו: מפני מה אתה משתק?
 אמרו להם: מפני מה אתם בוכים?
 אמרו לו: מקום שעמד מקדשו, וכעתיו שועלים הולכים בו, ולא נבכה?
 אמרו להם: لكن אני משתק; עד שלא נתקיימה נבואת החורבן של אורייה הכהן, שאמר: "לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהייה והר הבית לבמות יער" הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, שאמר: "עוד ישבו זקנים ו זקנות ברחוות ירושלים". עכשו, שנתקיימה נבואתו של אורייה, יודע אני שתתקיים גם נבואתו של זכריה.
 אמרו לו: עקיבא ניחמותנו, עקיבא ניחמותנו. (בבלי, מכות כ"ד א')

כרטיס מס' 4: תקופת הבית השני (ב) ומרד בר כוכבא ר Zweyi היחסו/orיה ...

36 לפנה"ס	תחילת הכיבוש הרומי.
37 לפנה"ס	הורדוס מוכתר כמלך בידי הרומים, מחדש את בית המקדש, נחשב לאחד מגדולי בני ירושלים.
41 לספירה	אגripס הראשון מצאצאי החשמונאים מומלך בידי הרומים.
66 לספירה	"המרד הגדול" נגד רומי.
70 לספירה	chorban בית המקדש וירושלים (ט' באב). רבן יוחנן בן זכאי מעביר את המרכז הרוחני מירושלים לבנה.
132 לספירה	מרד בר כוכבא כתגובה להקמת עיר אלילית בשטח ירושלים: אלה קפיטולינה.

הנחה	יצירה
תקופת הזוגות: רבן שמעון בן שטח ויהודה בן טבאי שמעיה ואבטלון הלל ושמעון ברומאים"	המשנה ספריו יוסף בן מתתיהו: "מלחמות היהודים ברומאים"
תקופת התנאים: רבן שמעון בן גמליאל רבנן יוחנן בן זכאי רבנן גמליאל דיבנה רבי עקיבא	

על חומותיך ירושלים...

"הנוסע מבורדו" (צליין צרפתוי) מספר: "היהודים באים מדי שנה אל אבן נקובה, מושחים אותה בשמן, מكونנים על חורבן הבית וקורעים את בגדיהם". משבעה בתי כניסה נותר רק אחד.

יהודי הגליל משלימים כסף לקיסריה אודקיה ובתמורה מתאפשרת להם העלייה לרגל לירושלים.

בפיוטים שנאמרו בבתי כניסה נזכרו: ציון, שלם, ירושלים וביהם"ק. הפיוטים היו רῳיג גגועים.

יהודים מנעו את מנין השנינים לא מבריאת העולם אלא מחורבן הבית. ניתנים לירושלים שמות חדשים רבים המבטאים יחס אהבה.

יהודים מנסים לסייע לפרושים לכבות את ירושלים מידי הביזנטים והוא נמסרת ליהודים.

בקופה זו נכתב "ספר זרובבל", מדרש גאולה בו תופסת ירושלים מקום מרכז.

יהודים סיימו מכתבים שלהם במילות תקווה: "תזכה לביאת הגואל, ובניין אריאל וקיבוץ ישראל".

כרטיס מס' 5: היהודים וירושלים תחת שלטון Bizantion (נוצרים מזרחיים)

רזהני ההיסטוריה...

לספריה	הנחה	צירה
324		שלטון הנוצרים הביזנטים. נאסר על היהודים להתגורר בירושלים. הותר להם לבקר בעיר רק יומ אחד בשנה - בפט' באב.
614		הפרסים כובשים את ירושלים ומוסרים את השלטון ליהודים.
629		הביזנטים חוזרים לשולטן בעיר ונוקמים ביהודים.
638		המוסלמים כובשים את העיר מידי הביזנטים.
	אין הנחה יהודית בירושלים, זאת תקופה האמוראים והסבוריים באי". מוזכר שם של נחמהה בן חושיאל בן אפרים בן יוסף.	בתקופה זו נחתמו התלמידי הירושלמי והתלמיד הbabel. זו ראשית תקופה הפייטנים. נכתבו גםמדרשים ומכתבים.

כרטיס מס' 6: היהודים וירושלים תחת השלטון המוסלמי

לכוזי היסלאמיה ...

על חומות ירושלים... -

על פי עדות בכתביו אל קומסIDI ניאול (החכם הקראי): "ואחריו כן הנם באים לישראל מארבע קצות הארץ אל ירושלים לדרשו ולהתפלל". ספרות הפיטוט שנוצרת בירושלים משפיעה על גלויות רבות, כולל אירופה.

ישיבת ירושלים הייתה ממנה את ראשى הקהילות יהודיות אחרות שסרו למרותה.

יהודים ישבו בעיקר בדרום ירושלים (ליד מעיין השילוח). ממכתבים עולה שהיהודים רבים עלו לרגל לירושלים בעיקר ביום חג הסוכות. מוקד העלייה לרגל - הר הזיתים.

שMAIL הנגיד (עליה לגדרה בספרד) שולח כסף רב להחזקת הקהילה היהודית בירושלים.

מספרה	
638	המוסלמים כובשים את העיר מידי הביצועים. הותר ליהודים לגור בירושלים (70 משפחות).
המאה ה- 8- 10-9	יש עלייה של יהודים לירושלים בשל מלחמות פנימיות אי שקט בא"י ובירושלים בין פלגים מוסלמיים. פריחה לקהילה היהודית בעיר. המרכז היהודי חוזר מטרביה לירושלים. שנחשבה לירושת הסנהדרין.
1099	הצלבנים כובשים את ירושלים ומחלים את הקהילה היהודית בה.

הנהגה	יצירה
עד המאה השביעית אין הנהגה יהודית בירושלים, זו תקופה הגאנום, ראשי ישיבת א"י בתקופה שפעלה בירושלים.	ספרות הגאנונים, שאילתות, איגרות, פיותם, מדרשיהם, מכתבים, יסודות הבלשנות העברית בא"י.

כרטיס מס' 7: היהודים וירושלים תחת השלטון הצלבני

לצבי היסצ'וריך...

ייצור	הנגגה
אין יצירות יהודיות בירושלים. היצירות הרוחניות הגדולות של התקופה הן פירוטי רשי' לתורה ולתלמוד והיצירה של בעלי התוספות. פיותם ושיריהם המבטים געגועים לירושלים, כמו שיריו ריה'ל: "לבוי במצח ואנוכי בסוף מערב, איך אטעהה את אשר אוכל ואיך יערב בעוד ציון בכבל אדום (צלבנים) ואני בחבל ערב". וכן משיריו ציון: "יפה נזק משוש תבל קרייה למלאן וב, לנו נכספה נפשי מפאתי מערב". ספר מסעותו של ר' בנימין מטודלה.	אין הנהגת יהודים בירושלים בשל רדייפות הצלבנים. תקופת "הראשונים" הרו"ף הרואה"ש רשי' בעלי התוספות ועוד ...

מספרה
1099 ירושלים נופלת בידי הצלבנים. חומותיה נפרצו, תושביה היהודים והמוסלמים נתבחנים, היהודים שניצלו נלקחים בשבי ונמכרים לעבדים.
1220 בגל מחסור בתושבים בעקבות הטבח הגדול, נוקט השליט הצלבני של וירושלים מדיניות של סחר חופשי כדי למשוך לעיר גם יהודים.
1140 המושור ר' יהודה הלוי עולה מספרא לירושלים בעקבות שריגעגועין.
1165 הרמבה"ם עולה לרוגל לירושלים.
1173 הנסע הגדול ר' בנימין מטודלה (ספרד) מסיר לירושלים. ספר מסעתו - מקור ותיעוד לתקופה.
1211 עלית 300 רבני מנגןלא ומצרפת.
1241 סוף הכיבוש הצלבני.

על חומות ירושלים...-

הרכבת"ם עולה לרוגל: "יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגודל (מול עזרה) והתפלתי בו".

בנימין מטודלה פוגש בספר קטן של יהודים (זהאת למורות אישור הצלבנים) "לא ישא שם אדם צביעה... בירושלם כי אם היהודים לבדם והם כמו מאותים יהודים תחת מגדל דוד..." (מסעות בנימין מטודלה).

על אף הנוכחות הפיזית המוגעת, מופסת ירושלים חשוב בתודעת היהודים בארץ ובגלויות.

בתחלת לא מורשים היהודים לגור בירושלים, אך הקשר עם העיר נשמר. נראה שמעטם בכל זאת המשיכו לגור בה. העלייה לרוגל נמשכה.

המאבקים והמלחמות עליה בין המוסלמים לנוצרים עוררו אצל היהודים ערגה לתקופה שהעיר הייתה בידיהם.

עם נפל ירושלים מחדש בידי המוסלמים, יש עדות לביקורת של נוצרי העורך השוואה בין נוצרים ויהודים ומעלה על נס את דבקות היהודים בירושלים ואת העבודה שמעולם לא מסורה בקלות מרצונם.

כרטיס מס' 8: היהודים וירושלים תחת השלטון הממלוכי לצואין ההיסטורייה...

תיאור	הנוגה
איגרות לגולה. מתוך איגרת: ”ומה הנאה בשולחן מעוטר ובנים מוגלים מעליון. כל שכן בראותנו צורת נפשנו ונחלתנו הפכה לאזרחים.” פרשנות על התנ”ך והתלמוד (רמב”ן).	הרמב”ן - ר' משה בן נחמן, יליד ספרד. מפרש התורה, מקובל, איש הלכה ועובד בראואה, מייצג את הדת היהודית בויאוך ביזנטית (טיאולוג) ונאלץ בעקבות זאת לבסוף מספרד. והוא עולה לארץ, בא לירושלים ומעורר את חי הדת והרוח בה. הממלוכים, השלטון המרכזי שלהם הוא במצרים, ממנינם נציגי דתות. הנציג של היהודים נקרא נגיד ויש לו סגנין. סגן נגיד אחד היה ממנהגי קהילת היהודי בירושלים. הנהננה באה מארב “פרנסים” מעדת היהודי המזרחית. ר' עובדיה מברטנורא עולה (1488) לארץ. עוסק פה בפירשו למשנה וחיבור עד פטירתו. קבור בירושלים – למרגלות הר הזיתים.

מספרה
1250 את ירושלים.
1267 הרמב”ן בורך מספרד, עולה לירושלים ומחדש את היישוב היהודי בירושלים.
1350 קהילה יהודית ירושלים גדולה, הממלוכים ממנים סגן נגיד יהודי. גלי עלייה נוספים של יהודים, הפעם מאירופה. יהודים רכשו בנין ובנו את בית הכנסת ע”ש הרמב”ן.
1453 עליה מספרד וצפון אפריקה.
1575 קנאים מוסלמים הרסו את בית הכנסת הרמב”ן
1488 עלית ר' עובדיה מברטנורא לירושלים.
1492 חלק ממגורשי ספרד עולים ארצה. כיבוש ירושלים בידי סולימאן המפואר.
1510 ממלכת הממלוכים מסופחת לאימפריה העותמאנית.

על חומותיך ירושלים...

בתחילת התקופה הממלוכית היו יהודו ירושלים מעטים מאוד. באיגרת שלח הרבם"ן לבנו הוא כותב: "בראה ה' בני נחכן וראה בטוב ירושלים... בירושלים עיר הקודש שאני כותב אליך ספרי זה כי זכתי ובאתי... רבה העזובה וגדול השיממון וככלו של דבר כל המקודש מחברו חרב יותר ממחברו".

הרמב"ן המריצ' את היהודים הירושלמיים לפתח את חי הדת והרוח שלהם. שליחים יצאו להביא את ספרי התורה שהוסתרו בשכם. ואמר הרמב"ן: "הדבר נחוץ משום שרבים באים לירושלים תמיד, אנשים ונשים מדמשק, מצרים וכל גלויות הארץ, לראות בהם"ק החרב ולבכות עליו".

היהודים הינם "בני חסות", ונפגעים רק כשבולה גל קנאות מוסלמית.

בתקופה הממלוכית הייתה לא רק עלייה לרגל אלא עלייה ממש בפועל.

בולטת תופעת "התקרויות", ככלומר, התארגנות קבוצות חכמים לעלייה לאורץ.

באיגרת לאביו מתאר ר' עובדיה את הגיעו לירושלים: "ומרחוק מירושלים שלושת רבעי מל נתגלתה העיר המהוללה קריית משהנו שם קרענו את בגדיינו כחובה... ובאנו עד שער ירושלים ונכנסנו בה בשלווה עשר לחודש ניסן... בעצם היום ההוא עומדות היו רגליו בשערו ירושלים".

כרטיס מס' 9: היהודים וירושלים תחת השלטון העותמני

ר Zweig, היסטריה...

על חומותיך ירושלים...

כמה מאפיינים לאורך התקופה:
 כשנהחלש השלטון המרכזי, נוצר לחץ על היהודים, הוצאה צו האוסר על היהודים להתפלל בבית הכנסת הרמבה". נאסר עליהם לבנות בתיהם כנסת חדשה. התפללו בבתים פרטיים.
 על אף הקשיים ניכרת דבקות בירושלים. מספר היהודים גדל ממשיכה עלייה לרגל על אף התנאים הקשיים ואף עלייה ממוש. הקהילה דואגת להפעלת מוסדות, מקיימת מערכת חינוך ענפה. באמצע המאה ה-19 יצא אל מחוץ לחומות, בניית שכונות חדשות.

הנאה	יצירה
ב-1622 ר' ישעיה הורוביץ (השל"ה) מגיע לירושלים עליתו מסמנת את תחילת ההתיישבות האשכנזית. 1700 - עלית ר' יהודה החסיד. בסוף המאה ה-16 ר' בצלאל אשכנזי עולה לירושלים ומתמנה בה כרב ראשי. במאה ה-17 יעקב חגג' מעודד לעלייה ומוקם בית מדרש. 1741 - עלית ר' חיים בן עטר - "אור החיים" ממורוקן. 1841 - הכירו ברוב הספרדי כ"ראשון לציון" חכם באשי, בעל סמכות גבוהה לעדה היהודית.	ספרות עברית ספרות תורנית על חומותיך ירושלים...

היהודים כבר מהווים ממחצית מתושבי העיר. הם העדה הדתית הגדולה ביותר. נבנו שכונות נוספות נספנות.	1872-1870
תרם"ב - עלייה המגיעה מטין לירושלים. רב יהודי בירושלים.	1882
תחילת מלחמת העולם הראשונה.	1914
היהודים סבלו מרעב. ג'מאל פשה, מושל עיר של ירושלים, מגרש את הנגנת היישוב לתורכיה.	1915-1914
סוף השלטון העותמני - הצבא הבריטי נכנס לירושלים.	1917

לספריה	המאה ה-19	המאה ה-18	המאה ה-17	1538	1520
הסולטן סולימן, המכונה המפואר או המחוקק, כובש את א"י וירושלים.	תנאי החיים בעיר קשים. הוטלו על התושבים מיסים כבדים, ובעיקר על היהודים (מס גולגולת). יהודים אשכנזים לא יכולו להתיגורר בעיר ונאלצו להתחפש לספרדים. עליית תלמידי הגרא"ם מווילנה, ויהודים אחרים מרחבי אירופה. במחצית השנייה של המאה ה-19 הגיעו תורכיה בנציגויות העדות השונות והעיר מלאה קונסוליות.	פעלו בירושלים למעלה מ-20 ישיבות ובהן למדו מאות תלמידי חכמים.	עליות רבות לארכז, ובין העולים רבניים: ר' יצחק Ağاز ממרוקו, ר' אליהו הורוביץ (השל"ה) - מייסד היישוב האשכנזי.	בנייה את החומה ובריכת הסולטן.	את א"י וירושלים.
מעמד היהודים השתפר. והכירו בחכם הספרדי נציגם	מעמד היהודים השתפר. והכירו בחכם הספרדי נציגם	עלית תלמידי הגרא"ם מווילנה, ויהודים אחרים מרחבי אירופה. במחצית השנייה של המאה ה-19 הגיעו תורכיה בנציגויות העדות השונות והעיר מלאה קונסוליות.	הסולטן סולימן, המכונה המפואר או המחוקק, כובש את א"י וירושלים.	את א"י וירושלים.	המאה ה-19
יציאה מהחוומות, הקמת שכונות. "משכנות שאננים" היא השכונה הראשונה שהוקמה על ידי מונטיפיורי.	יציאה מהחוומות, הקמת שכונות. "משכנות שאננים" היא השכונה הראשונה שהוקמה על ידי מונטיפיורי.	עליות רבות לארכז, ובין העולים רבניים: ר' יצחק Ağاز ממרוקו, ר' אליהו הורוביץ (השל"ה) - מייסד היישוב האשכנזי.	עליות רבות לארכז, ובין העולים רבניים: ר' יצחק Ağاز ממרוקו, ר' אליהו הורוביץ (השל"ה) - מייסד היישוב האשכנזי.	בנייה את החומה ובריכת הסולטן.	1538
1841	1875-1860	17	1520	1538	המאה ה-17

כרטיס מס' 10: היהודים וירושלים בימי המנדט הבריטי, מלחמת השחרור והקמת המדינה ר Zweig היסטריה...

לספרה	
האנגלים כובשים את ירושלים מידיו העותמאנים (התורקים). הצהרת בלפור.	1917
אבן פינה לאוניברסיטה העברית.	1918
הרברט סמואל הנציב העליון הבריטי.	1920
מהומות דמים של העربים.	1936
מלחמת העולם השנייה - השואה.	1945-1939
הבריטים עוזבים את ירושלים, נמשך המאבק עם העerbם. מלחמת העצמאות. ה' באיר תש"ח - הכרזה על הקמת המדינה.	1948
ט"ו בשבט בירושלים - מושב הפתיחה הראשון של הכנסת והכרזה על ירושלים כבירת מדינת ישראל.	1949
כ"ח באיר תשכ"ז - מלחמת ששת הימים, במהלךה משוחררת העיר העתיקה. ירושלים השלמה והמאוחדת, בירת מדינת ישראל.	1967

על חומותיך ירושלים...
 בשנות המנדט הבריטי פרעו הערבים בתושבי העיר היהודים. היהודים מקימים כוח מגן - ההגנה ואחר כך גם אצ"ל ולח"י. למרות הפרעות, בנויות שכונות חדשות ומתרחבות שכונות ישנות, נבנים מוסדות ציבוריים. כשהבריטים עוזבים, המאבק עם הערבים נמשך, מתחילה מלחמת השחרור. ירושלים נתונה במצב, מצב תושביה מחמץ. שיירות פורצות את המצור וمبיאות אוכל ו_nsec, עם הסכמי הפסקת האש נשארת העיר ח齊יה, תושבי הרובע היהודי נופלים בשבי הירדני והעיר העתיקה נופלת לידי הירדנים. במלחמות ששთ הימים שוחררה ירושלים מהזרחת והעיר חובה לה ייחדו. לאחר המלחמה זכתה העיר לתנופת בנייה ולפריחה כלכלית, תרבותית ורוחנית. עברו הנוצרים קיימות רוכאי, קנטרארי ואפלו סולט לייק סייטי. עברו היהודים קיימות רק ירושלים, ורק הם בחורו חשובה ירושלים, אבל עברו היהודים קיימת רק ירושלים, ורק הם בחורו להקים בה את בירתם...".
 טדי קולק - מותוך "שכונה ושכונות", עמ' 46-47)

הנעה	יצירה
מכנהיגי "המדינה שבדרך", עם הקמת המדינה, הנהנה נבחרת בדרך דמוקרטיבית.	ספרות תורנית - ענפה, עשרה ומגוונת ספרות ושירה - משוררים וסופרים החיים בירושלים וכותבים בהשראתה

כיתה ז'**השביל המחבר בין יד ושם להר הרצל**

רצionario ושיעור הכהנה וסיכום

כתבו: אסף זלצר, ד"ר גיל גרטל ונעם אבן - צוות DIDKTI בע"מ

תוכנית הדרכה**רצionario**

תוכנית הדרכה (הסיוור), ובמרכזזה הצUIDה בשביל המחבר, חושפת את התלמידים לצמד אתרי הנצחה הלאומיים והמרכזיים של מדינת ישראל בירושלים: יד ושם והר הרצל. אתרים אלו מייצגים בתוכנם ובעיצובם שניים מהמרכיבים המרכזיים בסיפורו של העם היהודי והמדינה, אך מאפשרים להציג גם אל המרכיבים האישיים בסיפור זה.

תוכנית הדרכה נעה בין שני מוקדים אלה: האישי והציבורי. האנדראטאות המשולבות בסיפור מייצגות את הסיפור הכללי-ציבורי ואילו הקברים מציגים את הסיפור האישי בתווך המכול. התוכנית מציגה את סיפורו של העם באמצעות סיפורים אישיים של בודדים. לייצוג ההיבט האישי נבחרו חללי "נצח אחרון". בקורסות חיים הטראנגיים הם מסמלים יותר מכל את הקשר ההיסטורי שבין השואה לבין יסוד המדינה.

מטרות

אנשים אלה היו ניצולי שואה, השיריך האחרון למשפחותיהם שהושמדו בשואה. הם עלו לארץ-ישראל ערבים מלחמת העצמאות, ובמהלכה התגייסו לצה"ל ונורתוו ללחימה. נפילתם במערכה גדעה את שושלת החיים של משפחות שלמות.

לחילים אלו לא היו בני משפחה או חברים, שיתאבלו על מותם ויוצחו את זכרם. אנדרטה "נצח אחרון", המהווה את אחד משיאיו של "השביל המחבר", משמשת כאתר ההנצחה המרכזי ללחמים אלו. שילוב האנדרטה במסלול הסיור, הנמשך מבקעת הקהילות ביד ושם ועד לקבריהם של חוויה המדינה, בנימין זאב הרצל, מקנה ללחמים אלו את החשיבות וההערכה הראותית להם.

בשיעור הכהנה בכיתה נכיר את מאפייניהם של בעלי שאരית הפליטה ונלמד על גיוסם לצה"ל במסגרת גח"ל (גיוס חוץ לארץ).

לאחר עיון בסוגיה ההיסטורית הכלכלית, נוביל את התלמידים להיכרות אישית עם אחד הלוחמים, מחללי נצח אחרון. עוד בשיעור הכהנה, נחזור אל ההיבט הציבורי ונסקרו בפני התלמידים בקשרו את תולדות התפתחותם של שני אתרי הזיכרון והנצחה הלאומיים: הר הרצל ויד ושם.

הערות מתודיות

תוכנית הדרישה עצמאית במידע ההיסטורי. אין כוונה ללמד במסגרת את כל תולדות השואה או לחלופין את תולדות מלחמות העצמאיות. אירוחים אלו צריכים לשמש כרקע בלבד לשיחה ולהדרכה שיתקימו אל מול אתרי ההנצחה השונים. יצא דופן בעקב התוכן והידע ההיסטורי הוא סיפורם של לחמי הגח"ל. צירפנו ראשית פרקים מורחבים יותר להבנת סיפורם, ואף מומלץ כי המורה ירחיב את ידיעותיו מtower רשות התקראיה להרחבה ומtower מקורות אחרים. שילבנו בערוכה זו סקירה על התפתחות מרחב הזיכרון. סקירה זו צריכה לשמש את המורה בשיעור ההכנה ובמהלך הסיום (הצדעה), ונועדה לחשוף את התלמידים לתהיליך עיצוב הזיכרון בחברה הישראלית. הטקסט הנלווה לשיעורים ולסיוור אינם טקסט ההדרכה המלא אלא ראשית פרקים.

3. התלמיד יבין את קשי הקליטה של עולמים "שונים" אז והיום.
4. התלמיד יתרשם מכלול אבני הדרך במסלול צעדת השביל המחבר.

שיטת הפעולה

שיעור הכנה:

גיאום חוץ לארץ (גח"ל).

היכרות עם הבιוגרפיה של אחד מחללי נצר אחרון.
התפתחות אתרי הזיכרון בהר הרצל וביד ושם.

סיוור (צעדת השביל המחבר):

ניתוח המידע ההיסטורי וההיסטוריה הסמליים הגלויים באנדראטאות בסוגיות:

- ◆ הסיפור הכללי: משואה לתקומה.
- ◆ הביאוגרפיה של אחד מחללי נצר אחרון.
- ◆ התפתחות מרחב הזיכרון.

שיעור סיכום:

דיון בסיפור ההיסטורי, הציבורי והפרטני.
משמעות אישיות בסוגיות הזיכרון והמורשת.

מהלך השיעור

עדורים	זמן	הפעולות	תוקן
חלק א' של השיעור	10 דקות	התלמידים יספרו על קשר משפחתי למלחמות העצמאות כנקודות מוצאת (אישית) לנושא	פתחה
דף עזר מס' 1	10 דקות	סקירה היסטורית ודיון בשאלות ותשובות גח"ל	גיאס חוץ לארץ (גח"ל)
	15 דקות	עבודה עצמית בנושא: יחסם של ילדי הארץ אל העולים החדשניים	פגש ילדי הארץ עם המתגייסים החדשניים
דף עזר מס' 2: רשימת חללי נצר אחרון	10 דקות	סקירת ממצאים העבודה העצامية. דיוון בסוגיות גח"ל הייחס אל לוחמי גח"ל ושאריות הפליטה	דיון וסיכום
חלק ב' של השיעור	20 דקות	עבודה עצמית ולימוד סיפורו האישי של אחד מלוחמי גח"ל	חיפוש באתר "זיכרון"
	10 דקות	סקירה: מרחב הזיכרון הלאומי בהר הרצל וביד ושם	ցגת מרחב הסיוור
	15 דקות	סקירה על תוכנית הסיוור, כולל היבטים ארגוניים הסיוור	ցגת תוכנית הסיוור

שיעור הינה

נושא: שיעור ההינה יוקדש להיכרות התלמידים עם סיפורם של לוחמי גח"ל (גיאס חוץ לארץ) ולהיכרות עם מרכיב הסיוור.

סביבה הלימוד: כיתה; חדר מחשבים

משך השיעור: שני שיעורים. חלק א' - בכיתה
חלק ב' - בחדר מחשבים

উরিম:

דף עזר מס' 1: מפגש בני הארץ עם עולים משארית הפליטה. מחשבים מחוברים לרשות האינטרנט, אתר זכור (ו.וו.וו. www.izkor.gov.il). רשימת לוחמים מעולי שארית הפליטה - ראו שם בנספח.

דף עזר מס' 2: "השביל הזה מתחילה כאן" חלק א'.

פירוט מהלך השיעור:

שלב א' - פתיחה

בתחילת השיעור נברר עם התלמידים, אם מישחו מבני משפחותם היה לוחם בתקופת מלחמת העצמאות. נרשום על הלוח את שמות האנשים המוזכרים, את ארץות הולדתם ואת יחידות הצבא שבו פעל. מותן הרשמי נדגש את מקורות כוח האדם של הצבא מתוך ילדי הארץ לעומת גיוס יהודים צעירים מחוץ לארץ.

שלב ב' - גח"ל

על יסוד האזכור לעיל נגיד את המושג: גיוס חוץ לארץ. מיד עם סיום של מלחמת העולם השנייה ועם שחרורם של היהודים ובני העמים האחרים ממחנות הריכוז, העבודה וההשמדה, הוקמו מחנות עקורים. מחנות אלו ברחבי אירופה, החלה להתרアン כבר ב-1945 פעילות יהודית-ציונית, ששיאה היה ערבי הכרזת האו"ם ב"כ"ט בנובמבר 1947.

במקביל לניסיונות היהודיים-ציוניים להפוך את בעית הפליטים היהודיים לגורם במאבק לקראת הכרעה על הקמת מדינה יהודית, החלו כוחות ההגנה לפעול במחנות. בפיקודו של נחום שדמי, מפקד ההגנה באירופה, נוסדה מסגרת גח"ל. במסגרת זו התחלה הפעילות גם במחנות העצורים בקפריסן וגם בקרב העולים החדים שהגיעו כבר אל הארץ מיד עם תום מלחמת העולם. מאלה ומאליה גויסו במהלך מלחמת העצמאות (בשלבייה השונים) כ-23,000 לוחמים מקרב שאירת הפליטה. מרבית המגויסים שלבו ביחידות הקרבנות והיו בשליש מכוחו הכספי של צה"ל בתקופה זו.

שלב ג' - מפגש ילדי הארץ עם העולים

לצורך הדגמת הקשיים שליווא את מפגש ילדי הארץ עם העולים מאנשי שרירות הפליטה, ניעזר בדף עזר מס' 1 (ראו מוקור לצילום להלן).

דף שיחולק לתלמידים לעבודה עצמית, שני מקורות:
מקור לניתוח חזותי: תמונה מתוך ספר הנקחה ללוחם ומפקד בפלמ"ח גدعון פלאי, "חברים מוספים על ג'ימי". בספר הוכתרה התמונה בគורת: "ג'ימי וחברו העולה".

מקור לניתוח טקסטואלי: קטע קריאה מתוך הספר "לטרון" מאתרם אורן (עמ' 111). ראוי להציגו שהקטע המצורף הוא עיבוד סיורי המבוסס על ההיסטוריה ואינו תיעוד היסטורי של שיחה שאכן התקיימה.

דף עזר מס' 1 (לצלום עבור התלמידים)

מפגש בני הארץ עם עולים מSHARET הפליטה

חלק א': לפניכם תמונה מתוך "חברים מוספים על ג'ימי", ספר ההנצחה לאחנון (shmida) שמי, לוחם ומפקד בפלמ"ח.

coturah התמונה במקורה: ג'ימי וחברו העולה".

בעקבות התבוננות בתמונה ענו על השאלות:

1. מי הוא ג'ימי וממי הוא העולה?
2. על סמך מה קבעתם תשובה זו?
3. מדוע לדעתכם לעולה אין שם פרטי?

2. מהי עמדתם של שני הצדדים ומהם נימוקיהם?
3. מהם לדעתכם שורשי המחלוקת (הסיבות להיווצרותה)?
4. כיצד אתם מעריכים את התנוגות הוותיקים?

שלב ד' - דין

נתיחס לתמונה ולקטע הקריאה באמצעות השאלות שבדף העזר. רבים מזהם את העולה כדמות השמאלית בתמונה, מכיוון שהוא כפוף ונשען על ג'ימי. תנוחה זו, בנוסף לעובדה שהעליה אין מוחץ בשמו, מייצגת את ההבדל בין ילדי הארץ שנחשבו חסונים לבין העולים שהוערכו כחלשים. דברים ברוח דומה עולים גם מtower הדיאלוג שבקטע השני.

כדי להעניק ממד של אקטואליות לנושא הנושא לבחון עם התלמידים את מערכת היחסים בין הקולטים לנקלטים בחברה הישראלית, במחלה שנות התשעים ובימינו. האם יש דמיון בין מערכות היחסים שהתרפתחו? מה הקשר של התלמידים לנושא, האם רק מקרים מסוימים מהו מסיפוריים? האם הם התמודדו עם הנושא באופן אישי (כמו קליטת חבר חדש לכיתה)? אפשר להשתחש בדין זה גם כטירוג לסיקום בהתייחס לאופן שבו הצליח העולה להיקלט בחברה.

הדין האקטואלי מצביע על כך כי שורשי המחלוקת נובעים מגורמים חסור היכרות של ילדי הארץ עם העולים ועם עברם ההרואי. נראה כי אילו היו ילדי הארץ קשובים יותר לקורות חיים של העולים, היו יודעים להעיר את הכוח הפיזי והנפשי שיש להם, ושבצערכו שרדן את השואה.

דף עזר מס' 1 (לצלום עבור התלמידים)

פגש בני הארץ עם עולים משארית הפליטה

חלק ב': לפניים קטע קריאה מתוך הספר "לטרון" מאת רם אורן (עמ' 111).

ראוי להדגיש שהקטע הוא עיבוד ספרי המבוסס על ההיסטוריה ואינו תיעוד היסטורי של שיחה שאכן התקיימה.

גירה פלש היה עולה חדש מروسיה, שמקיך הכיתה שלו, פלמ"חניק צער ושהצן, לא הסתיר את סלידתו משיתוף העולים במהלך המלחמה. "אנחנו עברנו אימונים, השתתפנו בקרבות", התרעם על גירישה, שדיבר בגאוות על נכונותם של העולים לצאת לקרב, "כדי שתזכו שאמ ייש מישחו שיודע באמות איך לעשות את העבודה, זה אנחנו. אתם, העולים החדשניים, רק מפריעים לנו כאן". גירה, שעבר תלאות אין קץ בדרך החתחות שלו לארץ, נעלב עד עמקי נשמהו. "לא נסעת לאריקה", אמר, "לא לגרמניה, לא לשום מקום אחר, כי ישראל היא הארץ שלי, הבית שלי. באתי לעזור כאן במלחמה ופთואם לא רוצה אותי. איך אתה לא מתבונש להגיד לי דברים כאלה?" "אני לא מתבונש להגידי את האמת, בשבייל' אתם קוץ בחתת". גירה היה גבר חסן וחם מזג, לא מלאה שייעברו בשתקה על עלבון צורב כל כך.

הוא כינס כמה מחברי העולים ומספר להם על מה שאמור לו המ"כ. בעקבות הקריאה ענו על השאלות:

1. מהו נושא הוויוכוח?

בהתאם למידע הקיים אצל המורה, אפשר להפנות את התלמידים לשמות החללים הקבורים בבית הקברות ביישובם.

שלב ז' - הצגת מרחב הסיוור

סקירה אודוטת התפתחות אטריה הזיכרון בהר הרצל ובהר הזיכרון.

שלב ח' - תוכנית הסיוור והיבטים ארגוניים

הצגת תוכניות הסיוור המתוכנן הן מבוחנה ארגונית והן מבחינה תוכנן. אם רוצים לאפשר לתלמידים להדליק נר זיכרון ביד הזיכרון לחלי נצר אחרון, מומלץ להתרגם לכך מראש במסגרת כיתתית או אישית (ראה תחנה אחורונה במסלול הסיוור).

שלב ה' - סיכום

נסכם את הדין בסוגיות שהוצענו, תוך התייחסות להיבטים הכלליים של התופעה ולענין האיש: המפגש הראשון של מרבית עולי "shoreline" הפליטה" עם ארץ-ישראל היה במסגרת הצבא. היה זה מפגש מתסכל ביותר במישור המוסדי, אבל קשה עוד יותר במישור האישי - האנושי.

העלים החדשניים המוגשים נאלצו להתמודד לא רק עם קשי הקליטה אלא גם עם היחס המז诘ול והלא מפרקן של אחיהם לנשק, הצברים. ניצחונם, כפי שנראה בהמשך, היה במוטיבציה הגובהה שלהם במלחמה ובשילובם לניצח בקרב בראשיה של "נקמת התקומה".

שלב ו' - דף עזר מס' 2: "השביל הזה מתחילה כאן..."

חלק זה יתקיים בחדר מחשבים, ככל המחשבים מקוונים לאתר "זקור" של משרד הביטחון: www.izkor.gov.il

הציגו בפני התלמידים את רשימת השמות המצורפת בנספח. כל תלמיד יבחר שם מתוך הרשימה וימלא את הפרטים בהתאם לדריש בדף התיעוד - "השביל הזה מתחילה כאן..." חלק א' (ראו מוקו לצללים להלן).

יש לאפשר לתלמידים לשוטט בין השמות ולבחור בעצמם את הלוחם/ת שסיפור חייו/ה עניין אותם באופן אישי או נגע להם.

ניתן לכוון את התלמידים לשימת החללים הקבורים בבית הקברות הצבאי בהר הרצל (ראה בנספח שבאתר). הכוונה זו תאפשר לתלמידים במהלך הסיוור בהר הרצל לגשת ולאתר את הקבר של החיל. לחלוין,

מהלך השיעור

שלב א' - חלי נצר אחרון

תלמידים יציגו את קורות חייהם של חלי נצר אחרון שבקבותיהם צעדו. לחופין, אפשר לעורר ערכאה של דפי התיעוד ולתת לתלמידים להסתובב בין הסיפורים.

לאחר הצגת הסיפורים נסכם ונציג את המשותף:

1. כל הלוחמים המונצחים באנדרטה היו נצר אחרון למשפחותיהם.
2. כל העולים הלו התגיסו ליחידות צה"ל השונות.
3. לחיקם יש קבר ומצבה אישים, אולם האנדרטה הכללית מעכימה את זכרם ואת תרומתם למערכה.

שלב ב' - לך אישי

נזכיר לתלמידים את שיעור ההכנה בו תיארנו את מערכת היחסים בין העולמים לבני ילדי הארץ, ובקש לשמעו את עמדות התלמידים בסוגיות האישית והכלליות שהתעוררו בתוכנית.

בהיבט האישי: ההזדהות עם חלי נצר אחרון שהכינו במהלך התוכנית, והלקח אישי לגבי חובה הקבוד לזרות, לאחר ולשונה.

בהיבט כלל: תפיסת המכשול: משואה לתקומה, והלקח בדבר החובה לצור את כל שלבי הדרכ שבה צעדה האומה, חלק מגיבוש הזיהות בהווה.

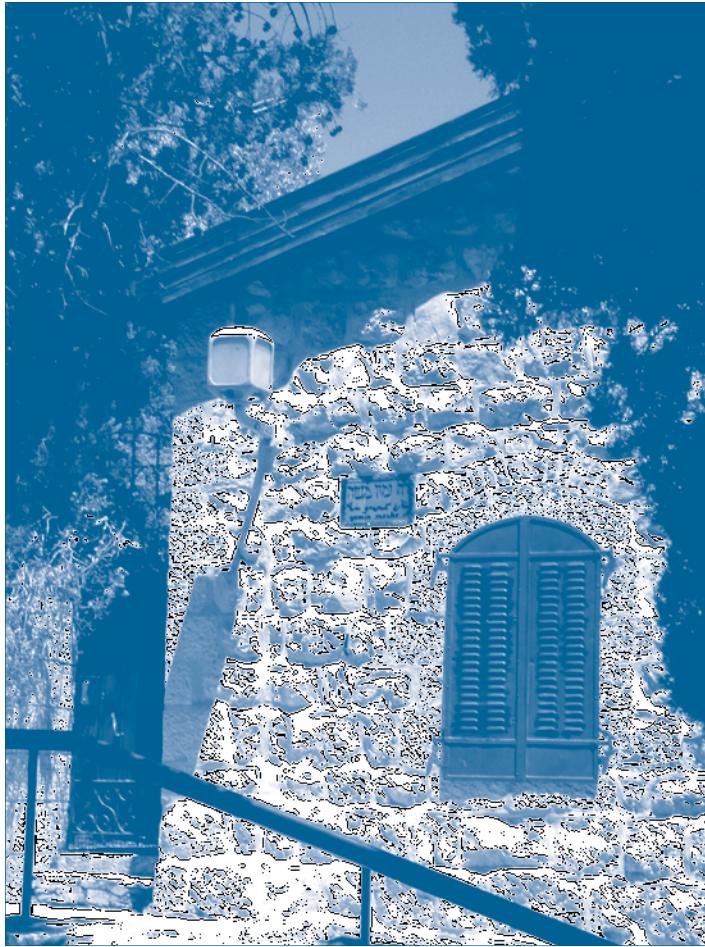
שיעור סיכום

נושא: שיעור הסיכום יוקדש להציג סיפורם של לוחמי נצר אחרון, תוך התייחסות והערכתה לתרומותם למערכה וללקח הרואי להימד מסיפורם חייהם במישור הכללי והאישי. במהלך השיעור יציגו חלק מן התלמידים את סיפורם האישי של הלוחמים ויביאו את מסקנותיהם האישיות. בסיכום השיעור נעסוק בחשיבות הזיכרון ובמשמעותו.

סביבה הלימוד: כיתה

משך השיעור: שיעור אחד

תוכן	הפעולות	זמן	עדרים
חללי נצר אחרון	הציג עבודות התלמידים ודיוון על המרכיבים המשמעותיים בסיפור اللוחמים	15 דקות	
הלקח אישי	קישור לשיעור הפתיחה ודיוון על הלקחים האישיים והכלליים	15 דקות	
סיכום	סיכום: מהלך האישי חшибות הזיכרון ואמצעי ביטויו השונים	15 דקות	להמן מספק כיווני סיכום לבחירת המוראים

שלב ג' - סיכום

השביל המחבר בין שואה לתקומה הוזג כשביל הנוצר בסיפור חייהם של חלי נצץ אחרון. את הסיכון ניתן להוביל לכמה כיוונים, בהתאם לשיקולי המורים. אפשרות ראשונה, על בסיס מילות השיר שלhallן. כמו בשיר, גם חלי נצץ אחרון עברו מסלול חיים שלא תמיד היה "סלל", "מוסומן" ובוטוח. בתבונתם ייבשו לעצם מושמות חדשה לחים, עלן לארץ ישראל "אל חיים חדשים".

כך גם אנו מצוים לסלול מדיום את שביל חיינו, להעניק להם משמעות ומטרה.

ויצא לאור / אהוד בנאי

השווים הלה נלחמים כהן

זין סעיף זען גנסין

כל סfine, כל לאויאן נסויין

השווים הלה נלחמים כהן

חולתה על המיר

סוזקה טן ההר

אנטול טן הימ

אנטול טן אחר

חולג צחווין, זין הצעיר

יאלצון תונאו, טין חיט צבעין

ג' פזוי, טקה פזוי סכני

אנטואן טיפוליס נסויין

מנז'מן טרז'ן

ארחווק רז'יק צוואר

טינ לאונטה צבי שבעון ג'ולטור

הטיר הלה נלחמים כהן

כהן טן האן הילן

כל לאו, כל לאויאן נסויין

הטיר הלה נלחמים כהן

כל הזכיות שמורות למחבר ולאקו"ם

כיתה י'

סדנת ירושלים - מצוין לציונות

מתוך התוכנית החינוכית של"ח וידיעת הארץ

הרעון המרכזי

ירושלים ובית המקדש חרבו בשנת 70, אך ירושלים הרוחנית הילכה והתעצמה, במהלך 2000 שנות גלות, בלבו של כל יהודי. שימור זכר ירושלים בא לידי ביטוי בעשרות דרכים בחיי היום יום, במעגל השנה ובמעגל החיים. הכמיהה לבניין ירושלים הובילה את הציונות דואקא לאرض ישראל, ולכן השורש של המילה ציונות היא ציון, הוא ירושלים.

בשיעור זה נביא בפני התלמידים ביטויים מוחשיים לכיסופים לירושלים. בכך נעה להמודעתם את מלא המשמעות של ירושלים לעם ישראל. נבליט את המעגל שנשגר שעה שהציונות הקימה את מדינת ישראל והשיבה לירושלים את מעמדה מימי קדם: בירת ישראל ועיר הקודש.

מבנה השיעור ומטרותיו

לשיעור שני שלבים:

שלב א' - כיסופים לציון

ניתוח תערוכה

המורה יצור כי ירושלים הרבה וחדרה להיות בירה מדינית של עם ישראל במהלך המרד הגדול בשנת 70 לספירה, ושאל: האם ירושלים איבדה זאת ממשמעותה? תשובה לשאלת זו ננסה לקבל בשיעור זה.

שלב א' - נושא: כיסופים לציון היא ירושלים

מטרות: בירור ביטויים שבהם כמיהה לציון, מתוך מנהגים ותפליות, והגדלת מעגלי המועדים שבהם באו כיסופים אלו לידי ביטוי: מעגל היום יום, מעגל השנה ומעגל החיים.

השיר "התקווה" נכתב בסוף המאה התשע עשרה, והוא להמנון התקונעה הציונית שעוררה תהליכים למיושן התקווה "להיות עם חופשי בארץנו, ארץ ציון וירושלים". שיר זה היה להמנון הלאומי של מדינת ישראל.

לסיכום השיעור:

המורה מציב בחזית הכתיבה בפלקט, או רושם על הלוח, את מילות השיר. המורה מנתה את השיר באמצעות שאלות ותשובות התלמידים. (ראה הצעה בהמשך). מתוך דבריו התלמידים המורה מוביל למסקנה: החלק הראשון אומר: כל זמן שהיהודים לא שוכנים בארץ ירושלים, יש תקווה למה שנאמר בהמשך, חלק השני: להיות עם חופשי בארץ ציון ירושלים.

שלב ב' - מצין לצינות

ניתוח המנון - "התקווה"

המורה יאמור: הגיגועים של היהודים לירושלים שימרו את זיכרון ימי קדם והובילו להתחדשות הלאומיות היהודית דזוקא בארץ ישראל (ולא באוגנדה). המילים של המנון שלנו, "התקווה", משקפות זאת נאמנה. אני מבקש لكم, נשיר את "התקווה". אנא שימו לב למילים. שרים את "התקווה".

המורה מניח על שולחנו את הפריטים האלה: חנוכייה, סידור תפילה, כוס זכוכית, הגדה של פסח, צלחת פשוטה ריקה.

המורה שואל:

מה משותף לכל הפריטים האלה וקשרו לירושלים?
התלמידים מנסים להשיב, ולא מצליחים.

המורה אומר: היוות שלא הצלחתם, כל קבוצה תקבל רמזים לפענה את הקשר של אחד הפריטים לירושלים וביחד נפענה את החידה! כל 3-4 תלמידים מקבלים את אחת הcriticalities (ראה בהמשך) שמתיחסות לאחד המוצגים בתערוכה.

מצוי הקבוצות מציגים את הפתרון לגבי החפץ שלהם. המורה מבקש מהתלמידים להתייחס לחידה, ומוביל אותם להבנה כי המשותף לכלם הוא שהם קשורים לכיסופי היהודים לירושלים במהלך 2000 שנים גלות.

המורה יוסיף להרחבת התמונה:

במugen היומי, נוסף לתפילה העיקרית הנאמרת שלוש פעמים ביום, הciesופים לירושלים מוזכרים גם בברכת המזון, שנאמרת אחרי כל ארוחה. וכן במugen השנה: בחנוכה, בפסח ובשלשות הצומות. במugen החיים, מלבד בחתונה זכר ירושלים בא לידי ביטוי גם כשבונים בית ומשאים קטע לא גמור, וכן במנוגני האבלות.

כרטיסיות**בין חנוכה לבין ירושלים****בין תפילה לבין ירושלים**

יהודי דתי (יכל יהודי היה דתי עד לפני כ-150 שנה) מתפלל שלוש פעמים ביום. בחלק העיקרי בתפילה נאמר:

**”וְיִרְחַם יְהוָה כִּי רַק כְּחַמֵּץ לְשׁוֹב וְשַׁכּוֹן כְּחַמֵּץ כַּאֲשֶׁר
כִּי גַּלְגָּל, וְלֹמַד עֲלֵה צָהָרָה צִיאָן גַּמְזוֹת וְזֹה.“**

מה מבקש המתפלל מאלוהים?

מה ניתן למדוד מנוסח התפילה היומיומית על היחס של היהודים בגולה לירושלים?

מה הקשר בין חג החנוכה לירושלים (מתוך הידע האישי)?

מה ניתן למדוד אודוט היחס של היהודים לירושלים, מהעובדה שחג החנוכה, אשר נקבע לפני 2000 שנה, נהוג עד עצם היום הזה?

בקטע המסיים את מרכיב התפילה בהגודה של פסח
נאמר:

"... לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

لتשומת לבך:

- ♦ הגודה של פסח מספרת אודות יציאת מצרים,
שכל אינה קשורה לירושלים.
 - ♦ במהלך 2000 שנות גלות הגודה של פסח נאמרה
בכל רחבי תבל, בדרך כלל לא בירושלים.
לאור זאת, מה יכול לגרום לאיזכור כזה של ירושלים
בשיעור של חג הפסח?
-
-
-
-

בין פסח לבין ירושלים

יהודי דתי (וכל יהודי היה דתי עד לפני כ-150 שנה)
מתפלל שלוש פעמים ביום. בחלק העיקרי בתפילה
נאמר:

"ולירושלים עירך ברחמים תשוב ותשכון בתוכה
כאשר דברת, ובנה אותה במהרה בימינו לעולם
ועד".

מה מבקש המתפלל מאלוהים?

מה ניתן ללמד מנוסח התפילה היומיומית על היחס
של היהודים בגולה לירושלים?

בין כוס זכוכית לבין ירושלים

בשיא החתונה היהודית, רגע לפני שהחתן שובר את כוס הזכוכית, הוא אומר:

"אם אשקר ירושלים תשכח ימינו, תדבק לשוני לחci, אם לא אזכיר אם לא עלה את ירושלים על ראש שמחתי".

מה יכולה להיות הסיבה לאמירה זו, ומדוע החתן שובר את הכוס בחתונתו לאחר שהוא אומר זאת?

הצלחת הריקה מסמלת צום.
בדת היהודית נקבעו שישה ימי צום במרحلות השנה:

- ♦ יומ כיפור
- ♦ ג' בתשרי (צום גדריה)
- ♦ י' בטבת
- ♦ תענית אסתר
- ♦ י"ז בתמוז
- ♦ ט' באב

ימי צום אלה קיימו על ידי כל יהודי במשך 2000 שניםות גלות (עד שחלק מהיהודים בחרו בחילוניות, לפני כ-150 שנה).

מתוך שישה ימי צום, שלושה קשורים לירושלים.
מה יכולה להיות הסיבה למראות ירושלים בהקשר של צום?

בין צלחת ריקה לבין ירושלים

שאלות אפשריות לניתוח:

- ♦ מה קורה כל זמן ש"נפש יהודי הומיה"? (עין לציון צופיה: ירושלים נמצאת בתודעה)
- ♦ מדוע לא אבדה תקוותנו? (כי כל זמן שנפש היהודי הומיה, ירושלים נמצאת בתודעה)
- ♦ מה היא תקוותנו, שנזונה מתודעת ירושלים? (להיות עם חופשי בארץנו)
- ♦ מה היא ארצנו? (ארץ ציון וירושלים)

התקווה

כל עוד בלבב פנימה

נפש יהודי הומיה

ולפאתி מזרח קדימה

עין לציון צופיה.

עוד לא אבדה תקוותנו

התקווה בת שנות אלפיים

להיות עם חופשי בארץנו

ארץ ציון וירושלים.

רשות ג'רוזאם

סינס אולרין

64

רשות גיוראות

		מוסדות וגופים חינוכיים ליעוץ, תכנון,		הכוונה והדרכת הסיוו'
02-6262341	עיר דוד	04-6500110	צפון:	מפקח ממונה על של"ח וידיעת הארץ במחוז:
02-6232560	בית הרוב קוק	04-8632641	חיפה:	
02-6277550	מרכז דוידסון	03-6896428	מרכז:	
02-6788452	קרן למסורת הכותל המערבי	03-6896183	ת"א:	
02-6228043	מדרשת עמידע	02-5601515	ירושלים:	
מידע מעודכן ניתן לקבל באתר מינהל חברה ונוער: http://noar.education.gov.il/main/upload/shelach/shvil.htm		08-6263138	דרום:	
		04-6477425	מנזר ערבי:	
		02-5603190	משרד של"ח וידיעת הארץ	
		02-6271422	לשכת מידע לתיירים בירושלים	
		02-6271155	מרכז רחל ינאית בן צבי	
		02-6284721	חברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי	
		02-6264488	מדרשת "ראשית ירושלים"	
		02-9975516	חברה להגנת הטבע	

מדוע דודק ירושלים? מהם השיקולים לבחירת עיר בירה? האם השיקולים שהיו נכונים ביום דוד המלך נכונים גם היום? על שאלות אלה ואחרות יענו התלמידים בסירור פועל, בשילוב מפות ודוגמים בהלכה לאורך ציר הזמן ברחבי המוזיאון.

תכניות למרכז הערבי, בשפה הערבית.

המוזיאון מציע מגוון תכניות לילדים בתיה הספר היסודיים והתיכוניים במרכז הערבי, אשר הולמות את נושא הלימוד על ירושלים בכל שכבת גיל

לפרטים, להזמנת פעילות ולמידע נוספת:
מחלקה חינוך וההדרכה טל. 358-6265347, 02-6264014, פקס. 02-6264014
educ@tower.org.il

טיילת החומות

אנו מזמינים אתכם להכיר את ירושלים ממורומי חומות העיר העתיקה: להביט לעבר נופיה של העיר הישנה מול החדש.

המסע על חומות העיר העתיקה מתחילה מעל לכינסה ההיסטורית לירושלים - בקצת הדרכן המוליכה מן הנמל ביפו עד לעיר החדשה - בשער יפו - אחד השעריים החשובים בתולדות העיר, אשר בתקופות רבות היה שערה הראשי.

ממורי החומה נפרשים נופים מרהתקים מן העבר הרחוק, שכונות ירושלמיות וAttractions מדהימים: מצודת דוד, הרובע הארמני, גיא בן הינום ובריכת הסולטאן, שכונת ימין משה ומשכנות שאננים. המראות

רשימת פעילות של הגופים החינוכיים בירושלים השותפים לתוכנית

מוזיאון מגדל דוד

מוזיאון מגדל דוד ממוקם במצודת העיר ירושלים על קו התפר שבין העיר העתיקה והעיר החדשה, בין עבר להווה ובין תרבויות ועמים שכנו בירושלים.

תערוכת הקבע מוצגת בחדרי המשמר של המצודה ומציגת את האירועים המרכזיים בתולדות העיר, את חשבות ירושלים לבני שלוש

הדתוות ואת פניה הרבים במהלך ההיסטוריה. במסגרת ביקורי תלמידי כיתות ה, ז' ו-י' בפרויקט נعلاה לירושלים, אנו שמחים להציג מגוון תכניות המיועדות לאוכלוסיית התלמידים דברי העברית ודובריו העברית בארץ.

כיתות ה: "אני ירושלמי"

תכנית מבוא לנושא ירושלים ולמאפייניה האנושיים של העיר

כיתות ז': "אני במגדל החים"

תכנית מוגדרת לבני ולבנות מצויה תלמידי כיתות ז' המפנישה דמויות היסטוריות ואירועים מוכנים בתהנות מגדל החים

כיתה י': "דוד המלך וуд דוד בן גוריון - בחירתה של ירושלים לבירה"

**לפרטים: מוזיאון ארץות המקרא טל. 02-5611066
אתר אינטראקטיבי: www.blmj.org**

מוזיאון ישראל - אגף הנוער

אגף הנוער של המוזיאון מותמחה מזה שנים רבות ביצירת תכניות ייחודיות וaicותיות למוסדות חינוך. וייעודו. אחד מיעדי אגף הנוער הוא חשיפתם של בני נוער ובאים ככל האפשר לאוצרות התרבות והcoresת אשר מצויים במוזיאון. המדריכים ינים צוות מומחים בחינוך המוזיאלי המתמחים בפיתוח תכניות ובדריכתן.

כיתות ה': ירושלים הבירה של'. בירושלים, בירת ישראל, שוכן אחד מעשרת המוזיאונים והעירים הגדולים בעולם הוא מוזיאון ישראל. חלק מההיכרות עם עיר הבירה היא ההיכרות עם אחד ישראל. המוסדות התרבותיים המשמשותים בה. הביקור החוויתי יתמקד בשל האולמות של המוזיאון הנושא אף אנטזילופדי. המסלול בחלי המוזיאון יכלול מסע בזמן לאורך שנות קיומה של ירושלים מן תקופת בית שני ועד ימינו.

כיתות ז': אני בראשות הדורות. לכיתה זו אנו מציעים ביקור בהיכל הספר. הסיור בהיכל הספר מזמן את המבקרים לצאת למסע בזמן אשר עוקב אחר גלגולו של ספר-הספרים: החל בכתב-היד הקדומים ביותר של המקרא שנמצאו במדבר יהודה ועד לסיפורו של כתף ארם-צובה - ספר התנ"ך אשר הכתב את נוסח המסורה.

כיתות י': ירושלים עיר מקודשת לשלוש הדתות. לכיתה זו אנו מציעים ביקור חוותית בדגמי ירושלים בתקופת הבית השני, המציג את העיר כפי

הנadarim הנשקפים מן החומות מספרים את סיפורה של הבירה ומרקבים יחדיו את הפסיפס היהודי של ירושלים.

**טלפונים והזמנות: החברה לפיתוח מוזה ירושלים
טל. 050-6277550, פקס. 02-6277962**

עליה למוזיאון ארץות המקרא ירושלים

מוזיאון ארץות המקרא ירושלים פותח בפנינו צוהר אל עולם המקרא ומאפשר לנו להתחקות אחר אורחות חייהם ועלמן הרוחני של תרבויות המזרח הקרוב הקדום.

התכניות החינוכיות שפותחו במוזיאון מותאמות לתכניות הלימודים בבתי הספר. באמצעותם המוצגים אל סביבתם המקוריות ונחשפת תמונה חייה ומוחשית של עולם המקרא.

כיתות ה': ירושלים ערים סביבה לה

באמצעות מוצגי המוזיאון המרהיבים נציג בפני התלמידים תמונה חייה ומוחשית של ירושלים ביום הבית הראשון

כיתות ז': תכנית מיוחדת לבני המזווה: איזוח מנהגן?

סיור בעקבות דמויות מפתח בתולדות עם ישראל בתקופת המקרא אשר היו גורם מרכזי בעיצוב זהות הדתית והלאומית של עם ישראל.

כיתות י': ירושלים בירת כל הזמנים

במהלך הסיור נעקב אחר אירועים מוכנים מימי הבית ראשון והבית שני אשרabisו את מעמדה של ירושלים כבירת מדינית ועיר מיוחדת בעלת מעמד של קדשה עברו עם ישראל.

עין יעל הינה חווה חקלאית בדרך העולה לירושלים מהשפלה. כבר בימי קדם שימש תוואי הדרכן את עולי הרגל בדרכם לבית המקדש בירושלים ואף לאחר חורבונו.

הפעילות כוללת הכרת מצות העליה לרוגל לירושלים והבנת המרכזיות של ירושלים לעם היהודי בתקופת בית המקדש ולאחר החורבן, וchezor חוויתי של ההכנות לעלייה לרוגל: הכתנת כל' גגינה, תכשיטים, מטבחות והבאת היבול (בההתאם לעונה), בתהלה חגיגית המדמה עלייה לרוגל.

בסגרת הביקור בעין יעל יערק סיור אשר יוביל את התלמידים לאורן תוואי הדרכן הרומי הקדומה, אשר שימשה את עולי הרגל לירושלים. התלמידים יבקרו בוילה הרומית, יגלו את רצפות הפסיפס, שרידי הפרסקו ובתי המרחץ ויבררו את המשמעות של המגוריים על דרכן הראשית.

דרך הביקור בمعنى ובמשמעות חקלאות השלחין יעסקו התלמידים בקשר של העלייה לרוגל לח'י היום-יום של האיכר העברי בימי קדם.

**לפרטים והזמנות: מוזיאון פעיל עין יעל, טל. 02-6451866
דוא"ל: einyael@netvision.net.il**

שנראתה לפני אלפי שנים, כאשר הגעה לשיא גודלה ו תפארתה. הדגם נבנה בין השנים תשכ"ב - תשכ"ו ביזמתו של צבי קרוור, בעל מלון הולילנד, שבקש להנציח את זכר בנו יעקב.

בשנת תשס"ו הועתק דגם ירושלים למקומו החדש במוזיאון ישראל. קונה המידה שנבחר לדגם הוא 1:50, כלומר, מטר אחד במציאות הוא 2 ס' מ' בדגם. כך ניתן לראות את העיר כולה ממספר נקודות. הביקור בדגם ירושלים ובhicel הספר מזמן חוות מורתקת ויוצר קשר ישיר בין ירושלים בעבר ובאהו תוך התייחסות לרוב התרבותיות המאפיינית את העיר.

**לפרטים והזמנות: טל. 02-6708805, navas@imj.org.il
דוא"ל: www.imj.org.il**

מוזיאון פעיל עין יעל

عين יעל הינו אתר העוסק בשחזור מלאכות קדומות באמצעות פעילות המשלבת סדנאות, תצוגות, אמונות פלسطינית וחקלאות.

הפעילות כולן מבוססות על התנסות אישית ומאפשרות חשיפה לתהליכיים והבנת ההשפעות והקשרים בין האדם לטבע, לחומר ולנוף.

התוכנית "העליה לרוגל לירושלים" מציגה בפני התלמידים את מרכזיותה של ירושלים בתקופת בית המקדש ואת מצות העליה לרוגל בשלושת הרגלים.

לכחות ה' ולכחות זו: על מבנים בירושלים

"למה בניינים לא נופלים?" תרוכת הממחישה סוגים מבנים ואיך הם בנויים: מבנה הcliffe של בית הכנסת החורבה ובמבנה המתווך של מסגד עומר, מבנה חומות העיר העתיקה, על המבנה המייחד של מרפסות העיר ועל גשר המיתרים החדש בכניסה לירושלים.

לכחות י': אינשטיין בירושלים

עלולים לירושלים ומבקרים בתערכותה על אלברט איינשטיין - תרוכת המספרת הזרדנות נדרזה להצאה על גודל המדענים של המאה ה-20.

הביקורת במוזיאון המדע בירושלים אפשרה לתלמידים להכיר את ירושלים בדרך לא שגרתית, תוך הדגשת נושאים מדעיים וטכנולוגיים בהקשרים תרבותיים רחבים: היסטוריה, חברה וציונות.

למידה נוספת ולחזאים ביקורים: טל. 02-6544888

מרכז צפרות עירוני

המרכז שוכן בסמוך לבית המשפט העליון וכן סאקר. זהה פינת טבע בתוך העיר ובה ניתן לצפות בפעולות הציפורים ובחקר נידחת הציפורים.

לפרטים והזמנות טל. 052-3869488

מרכז שרשרת הדורות

במנהרה העשויה חדרים - חדרים המכילים במעבה האדמה מוצגת שרשרת הדורות של עם היהודי על שלל חוליותה. אחד מן החדרים ניתן אף להיפגש עם שרידי הבית הראשון והבית השני.

בית המשפט העליון, המחלקה לקשרי חוץ

בית המשפט הוא היכל הצדק של המדינה הדמוקרטיבית. גם הגופים הגדולים והחשובים ביותר נידונים עומדים בפני בית המשפט כאשר הם נתבעים לדין. כל אדם רשאי לטעו את המדינה לדין.

התלמידים והילדים ידע אודוט מערכת המשפט בישראל ודנים יחד בנושאים כמו "כבד האדם", "חוק וצדקה", "דת ומדינה" לאור ערכי הדמוקרטיה. הפעולות החינוכית כוללת משפט מבוים ו邏輯י סימולציה ומאפשרת למשתפים לדון בערכיהם ועקרונות של המשפט.

התוכנית באהה ללמד על המערכת השיפוטית בארץ ותקדיה ומונילה את חשיבותה של ירושלים כסמל לצדקה.

משר הפעולות: עד שעה וחצי

לפרטים והזמנות: טל. 3/6527118, פקס. 02-6759612

מויזיאון המדע ע"ש בלומפילד

מויזיאון המדע בירושלים מציג תופעות ועקרונות מעולם המדע והטכנולוגיה בדרכים חוותיתות ובהקשרים תרבותיים רחבים, בהיבט ההיסטורי, חברתי, ציוני וכו'.

מוקד המוזיאון הוא תערוכות של מוצגים פעילים, מלאות בתוכניות חינוכיות המותאמות לגיל התלמידים. הפעילויות המוצעות מתקיימות בתערוכות המוזיאון ובחדרי פעילות:

בית הספר המרכזי להוראת השואה, מוזיאון יד ושם

בית הספר המרכזי להוראת השואה הינו הגוף המרכזי בארץ העוסק בהנחלת זיכרון השואה לקבוצות ומוסדות חינוך. בית הספר מקיים יום עיון ופעולות בנושא "עוגה מלוחם ישן", הכוללת תיאור בר מצווה בתקופה השואה, ובמהלכו נוצר מפגש בין הנעור היהודי-ישראלית החוגג בר מצווה כיום לבן אלו שחגגו אותו בעבר בוגלה. מטרת יום העיון ליצירת חיבור רגשי, תוכני ואמפטיבי בין בני הנעור החיים כאן לבין בני הנעור שחי בתקופת השואה, והוא מסמל עולם תרבותי, חברתי ורוחני שלם, שהוא ואינו עוד.

הסיוור באתר יד ושם על מרכיביו השונים מאפשר בניית תמונה היסטורית, שדרוכה נתן לדון בדיממות ובמאפייני חי בני נוער ערבי מלחמת העולם השנייה ובמהלכה. הסיוור כולל ביקור במוזיאון החדש לתולדות השואה, "יד לילד", שדרות חסידי אומות העולם, גן הפסלים, היכל השמות, אוהל זיכור ומצפור הפרטיזנים.

משך הפעילות: 3 שעות

לפרטים והזמנות: טל. 02-6443633, פקס. 02-6443634

אתר אינטרנט: www.yadvashem.org

המבקרים עוברים מסע מורתק וחוויתי ופועסים בתוך חוליותיה השונות של הרשות המוצגות באמצעות פיסול בזכוכית, משחקי תארה ושמעו בטכנולוגיה מתקדמת בעולם. בסיום של הסיור נחשף הקhal לסייעו של רב ישראל המקפל בתוכו את סיפורנו - כלונו, בהיכל שכלו או.

**למידע נוספת: טל. 02-6788452
www.thekotel.org/center**

מנהרות הכותל

אורכו של הכותל המערבי שנבנה בימי הבית השני הינו 488 מטר. ביום חשופים לעין המבקר ברוחבת הכותל רק כ - 70 מטרים מן הכותל המקורי.

במנהרות הכותל עוברים המבקרים מתחת לבתי העיר העתיקה ופוגשים בחלקי הכותל הסמויים מן העין. בין השאר ניתן לראות את מקווה מתקופת הבית השני, מודל היידראולי של הר הבית ובית המקדש ועוד תנויות רבות מן העבר. הסיוור עוסק בתכנים ההיסטוריים, חינוכיים עיצוביים וארציאולוגיים ומדרך ע"י מדריכי הקラン למורשת הכותל המערבי. דגש רב ניתן בנושא שרשרת הדורות של העם היהודי.

למידע נוספת: טל. 02-6788452 www.thekotel.org

רשות ירושלים

מודיעון לאמנות האיסלאם

התוכנית בМОזיאון באה להשלים את הנלמד בכיתות בנותא דת האיסלאם, השפה הערבית ואמנות האיסלאם, דרך הסיוור והצפיה במוצגים, כולל סרטים והפעולות, ודרך סדנאות יצרה ברוח אמונות האיסלאם.

משך הפעולות: סיוור מודרך כולל סדנת יצרה - שעתיים וחצי

לפרטים והזמנות: טל. 2-5661291-02

אתר אינטרנט: www.islamicart.co.il

אתר הנצחה ממלכתי גבעת התהוםנות

אתר גבעת התהוםנות מכיל בתוכו את סיפור המערכות על ירושלים מסיום מלחמת השחרור ועד לשחרורה של ירושלים.

הקרב על ירושלים הינו גם סמל ומופת לגבורה.

התלמידים יפגשו את המושגים "עיר חוץיה" ו"הקו העירוני", יעברו את חוות המיצג של הקו העירוני ויחזו ע"ג דגם ומסך במהלכי החיים בשלהי מלחמת העצמאות - 1948 בירושלים ומהלכי הקרבות לשחרור ואיחוד העיר במלחמות ששת הימים.

התלמידים יחשפו לערכיים של רעות, דבקות במשימה, אומץ לב, תושיה, אהות לוחמים, המבאים לモagog העל של "אהבת העם והארץ".

גן הארכיאולוגי מרכז דוידסון

אתר החפירות הארכיאולוגיות שבנו נחופה, בעבודת נמלים של שנים, כמעט מתפארת העבר של העיר ירושלים.

אריאולוגיה, אגדה וההיסטוריה, דת ואמונה - כל אלו משתלבות כאן באתר.

גן הארכיאולוגי ירושלים חושף את שרידי המורגים ביוטר של ירושלים מכיוון הבית השני: חפירות הר הבית, מדרגות שעריו חולדה, מקוואות טהרה ששירותו את העולים, ומכלול מבנים מתקופות שונות של ירושלים.

בואו לטיליל בדרך המקורי שעליו הלכו עולי הרגל לפני 2,000 שנה, עלולות לשמרה במגדל צפיפות צלבני ולשוטט ברחובת ארמן מוסלמי.

מרכז דוידסון - מרכז תיירותי, מהחדשים בעולם, הממוקם בתוך מתחם הגן, כולל ממצאים ארכיאולוגיים מהחפירות, סרטים ומודול וירטואלי, המלמדים על 2000 שנות היסטוריה למורגות הר הבית.

תוכנית בר המצווה הייחודית כוללת סיורים באתר והדרכה שלILD בר המצווה עצמה, באתר ובמודול הוירטואלי.

טלפונים והזמנות: טל. 02-6277550, פקס. 02-6277962

דו"ל: davidson@pami.co.il

גן הבוטאני

הגן הבוטני נמצא בשכונת ניות בירושלים, בסמוך לקמפוס האוניברסיטה שבגבעת רם. הגן המטופח משתרע על 120 דונמים ומציג מעל 10,000 מיני צמחים מגוון רחב של אזורים גיאוגרפיים בעולם, בתצוגת פריחה מרהיבה ומתחלפת סביב עונות השנה. בתחום הגן אגם מלאכותי, בריכות מים רבות, שביל צמחי התנ"ר, גינת צמחים רפואי ותבלין וחממה רפואיים לצמחים ייחודיים.

כיתות ה': מוסדות וסמלים לאומיים בירושלים

פעילות מרתתק וחוויתית על צמחי ארץ ישראל ומקורות הסמלים הלאומיים הכוללת סיור מודרך ברכבת, לימוד סיפורו ויצירתו.

כיתות ז': בר מצווה תנכ"

בטיפולכם בעיר תוכלו להציגו למסע מרתתק בין צמחי ארץ ישראל המזוכרים בתנ"ר, מערות קבורה ושורידי קולבריות מתקופת ברוכבא. דרך מסע זה, יחוו בני המצווה, את הקשר לארץ ישראל ולמורשת העבר.

כיתות י': חי הלילה של בעלי החיים והצמחים בירושלים

טיול לילי בעקבות הצמחים המתוערים בחושך וחווית הבר של ארץ ישראל בירושלים, כיצד הם מתמודדים עם החושך ומה מציעה ירושלים לתושביה המופיעים, הזוחלים, הצומחים וההולכים על ארבע.

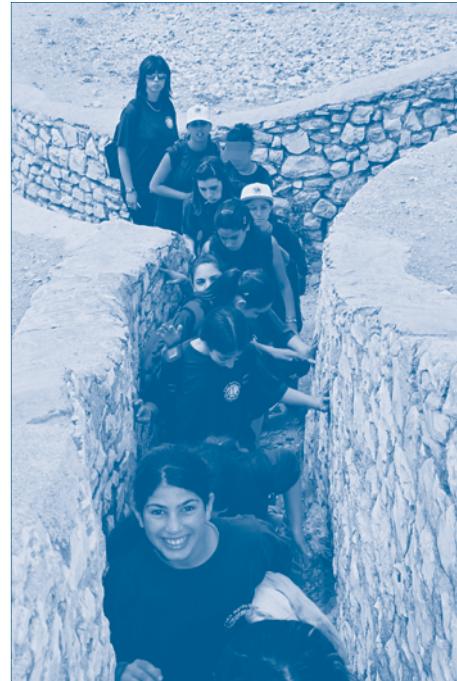
להמננות ובירורים: טל. 3/6794012-02 שולה 3

education@botanic.co.il

במהלך הסיור יעברו התלמידים בתعالות הלחימה ולסימן יתרגשו במציג האור קולי שבו ישמעו את הקריאה האוטנטית העולה בקשר מפיו של מה"ט הצענים - "הר הבית בידינו".

לפרטים והזמנות: טל. 3/02-5829392, 02-5828442, 02-5829132.

אתר אינטרנט: www.givathatachmosht.org.il

בית הרב קוק

"בית הרב - לגעת ברוחה" - בית הרב קוק הינו מרכז חינוכי ותרבותי הפועל באמצעות מפעלי תרבות ותורה שונים, במטרה להנحال ולהנציח את דמותו, פועלו ומשנתו של הרב קוק. בבית יש מרכז מבקרים, תערוכה, תצוגה וחיזון או-קולוי.

תוכניות הסיורים כוללות התחקות אחר מפגש התרבותות הקיים בירושלים, המtbody באופן בולט בדרך הנבאים וסביבותיו, על הדמויות שחיו בו בראשית המאה ה-20. בתוכנית יושם דגש על הכרת דמותו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הרבה הראשי הראשון של ארץ ישראל, שהוא קרוב מאוד למגוון ציבורים ודעות, איש אמת ושלומ. התלמידים יבררו את אפשרות קיום השיח ההגותי בין ציבורים שונים.

היכרות עם המקומות באופן חוויתי תמחיש את הקרבה הגיאוגרפיה בין מרכז העיר, אזור הקונסוליות שהפר נאם לאזרן מגורי המשכילים, שכנות "מאה שערים", סטלה לקרובה ולמורח הירושנינים בין האתרים. הקסם והמבנהים המרשימים המסתתרים מאחוריו רחובות סואנים יעשיו את הבנת ייחודה של העיר ירושלים.

הסיור "על נבאים ומשכילים" - יוצא מבית הרב קוק אל בית טיכו, רחוב אתיופיה ורחוב הנבאים. במהלך הסיור כולל אתרים חשובים, בהם: ביתה של רחל המשוררת, ביתו של אליעזר בן יהודא, בית גד פרומקין, בית ספר "בצלאל" הישן, "בית המדרש למורים העברי", בית ספר למל ווד. אורך הסיור: 2-3 שעות.

מרכזים לימודיים לאזרחות ודמוקרטיה

המרכזים ללמידה אזרחית ודמוקרטיה הפועלים מטעם המזכירות הפלגונית במשרד החינוך, בשיתוף הכנסת והנהלת בתי המשפט, מזמינים את תלמידי כיתות י' לחגוג את קבלת תעוזת הזהות במוסדות השלטון בירושלים.

המרכזים מציעים סיורים חוויטיים באתרו שלשלטון ומזכנים מפגש בלתי אמצעי עם "זירת התרחשות" בדמוקרטיה הישראלית. הפעולות כוללות סיור לימודי, מפגש עם חבר הכנסת, צפייה במליאת הכנסת וצפייה בדיונים משפטיים בבית המשפט העליון.

ניתן לקבאים يوم פעילות קצר (3-4 שעות) או ארוך (6-8 שעות) בכנסת או בבית המשפט העליון ולשלב אתר נוסף בירושלים על פי בחירה.

האתרים לבחירה הם: הר הרצל, הרובע היהודי, מוזיאון "על התפר". מטרות המרכז הן לעודד מעורבות בחיי המדינה, החברה והקהילה, להעמק את ההיכרות עם רשותו שלשלטון, להגברת הזיקה לירושלים כמרכז שלטוני ולהרחיב את הידע בנושאי יסוד במשפט וחברה בישראל.

ניתנת אפשרות להשתתף בסמינר בן יומיים בירושלים (בתנאי אירוח מלאים) בשילוב אתרים נוספים וסדנאות.

**לפרטים והזמנות: טל. 02-5602666, 02-6753418
פקס. 02-5603103**

ניתן לשלב את התלמידים בפרויקט סיון שרידים ארכיאולוגיים מבית המקדש在同一 הסיכון עמוק יותר.

משך הסיור - 3 שעות (סיור ללא נקמת השילוח, אורך כשעתיים).

פעולות הכהנה בבית הספר כוללות הכרת הטופוגרפיה של העיר, לימוד פרקי התנ"ך המספרים על כיבוש ירושלים בידי דוד,ימי חזקיהו וחורבן בית המקדש הראשון. מרכז המבקרים מפעיל בתзи הספר מערכ סדנאות העוסקות בהכנה לסיור בשטח והיכרות עם הדמויות שפעלו בעיר בימי הבית הראשון.

פרויקט מסובסד לביקור באתר עיר דוד עברו כל מערכת החינוך

- אנו מציעים תוכניות מבניות ועשירה בתכנים חינוכיים הכוללת סיור מקיף בעיר דוד ותגליותיה, וכן סיור באמה החשמונאית ברכס ארמון הנציב. מדריך צמוד מצוות עיר דוד לכל היום, ואפשרות לסייע בכוטל או בקרים המונומנטאים

לפרטים והזמנות: טל. 02-6262341

אתר אינטרנט: www.cityofdavid.org

בית שי' עגנון

זהו ביתו המקורי של הסופר שי' עגנון. הפעילות במקום כוללת סיור מודרך בביתו של הסופר, צפיה בסדרי תעודה אודות שי' עגנון, בסרטים על פי סיפוריו ושיחה על תולדות חייו וצירותו לאור זיקתו החזקה של שי' עגנון לירושלים. יש אפשרות לשלב, נוספת לביקור

הסיוור, מלאה במוסיקה ובחידות, פותח צוואר אל תפיסות חינוכיות והשכלה שהשתפתחה בקרב משלבי ירושלים בראשית המאה ה-20, ובוחן גם את יחסם של הרוב קוק אל אישים וtoplaces אלה.

לפרטים והזמנות: טל. 02-6232560, 02-6251517,

פקם. 02-6242908

מרכז מבקרים "עיר דוד"

מרכז המבקרים "עיר דוד" פועל להעמקת הזיקה של המבקרים לירושלים בכלל ולעיר דוד בפרט על ידי סיורים, סדנאות, כניסה, תוכניות חינוכיות מגוונות ופעילות ציבוריות שונות.

עיר דוד - "המקום בו נולדה ירושלים"

ובו נכתבו רבים מספרי התנ"ך.

הסיור בשלוחת עיר דוד מתארח

מעל פני השטח ומתחתיו.

הסיור מציג את התgebשות ירושלים כעיר בירה עוד בתקופת דוד, תוך הבנת הסיבות שגרמו לכך, ואת ירושלים כבירת ממלכת ישראל בתקופת הבית הראשון. תוכנית הסיור כוללת צפייה מרהיבת על האוזו, ביקור בשטח G, יודעה למערכת המים התחת-קרקעית שראתה ציבתה הייתה לפני כ-3800 שנה, מעבר חוויתי במני נקמת השילוח (אורכה כחצי קילומטר).

מוזיאון בגין

מוזיאון בגין הינו תצוגה חוויתית, אורוקולית, המספרת באמצעות סיפורו האישי של ראש הממשלה השישי, את אחד הפרקים המורתקים בתולדות מדינת ישראל.

המוזיאון הינו חייה ורב חושית המזמין לתלמידים מפגש עם פרקי חייו השונים של מנהם בגין: ילדים ונערים בפולין, הפיקוד על האצ"ל, הנהגת האופוזיציה בכנסת וראשות הממשלה.

הביקור במוזיאון בסירות מודרניים בלבד בהתאם לראשות

טל. 02-5652011 (הזמןנות)

תוכניות חינוכיות:

♦ תוכנית אוצרות פעילה וטקס קבלת תעוזת זהות:

במסגרת לימודי הדמוקרטיה מציע מרכז בגין תוכנית ייחودית בנושא "אוצרות פעילה" המסקמת את פרויקט מחובות אישית ובמטרה טקס קבלת תעוזת זהות על ידי התלמיד ומשמעותה.

♦ תוכנית כניסה ציירה

תוכנית " כניסה ציירה", אשר נבנתה בשיתוף עם מט"ח, משלבת לימוד פרונטלי עם מערכי הדמיה, המנחים את ערכי היסוד והדמוקרטיה של מדינת ישראל.

במסגרת התוכנית נערכן יומם מסכם ב'מרכז מורשת בגין', באולם המדמה את מלאת הכנסת. התלמידים מותנסים בתהיליכי החקירה, בדומה לאלה המתארחים בכנסת.

לפרטים והזמןנות: טל. 02-5652020, פקס. 02-565010

[אתר אינטרנט: il](http://www.begincenter.org.il)

במושיאון, גם סיור בשכונות ירושלים, בעקבות סיפורו שי' עגנון המתיחסים לנושא.

marsh הפעולות (ללא הסיור): שעה וחצי.

לפרטים והזמןנות: טל. 02-6716498, פקס. 02-6738285

דו"ל: agnon-h@zahav.net.il

מרכז מורשת בגין

מרכז מורשת בגין, גוף ההנצחה הממלכתי לראש הממשלה השני של מדינת ישראל, מציע מגוון פעילויות לתלמידי בית הספר המשלבות ביקור חוויתי במוזיאון בגין עם תוכניות חינוכיות העוסקות בלימוד נושאי אוצרות ודמוקרטיה, ומותאמות לתוכניות הלימודים בבית הספר.

דמותה של אנה פרנק מוצגת בתערוכה הנקורבן השמדת של הצורר הנאצי, והן כנראה צעירה שהتلמידים יכולים להזדהות עמה ועם סיורה הפרטני. ציטוטים מיווננה של אנה מהווים מקור הרשאה להעברת מסר חינוכי על המאבקים במסגרת ההתבגרות, האמוןנות, השאיופות, טبع האדם, תקווה, אמונה, ערכים, סובלנות, צדק.

מטרות התערוכה:
לספר למבקרים על השואה מנקודת המבט של אנה פרנק והARIOUIS ההיסטוריהים שAIROUIS בתקופתה. לעודד את המבקרים לנתח את תפיסות האנטישמיות, הזהות היהודית, האמונה, הסובלנות, הבודד ההמוני, דמיונות האדם והדמוקרטיה, ומשמעותם עבורנו. להעניק השראה לדור הצער לפעול למען חברה טובה יותר, ולשאוף לעולם של צדק ושלום.

לפרטים והזמנות: טל': 02-6243408, פקס: 02-6243407
hineni@netvision.net.il

מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

המוזיאון נמצא בית עתיק בן 500 שנה ברובע היהודי בירושלים. מבعد לחפצים עולה סיפורם של בעלייהם וקורם עור וגידים: על נישואין ולידה, על שמחות ועצב, על התמודדות יומיומית עם חיי החיים, ההשתפקות במועט והאמונה בבורא עולם. במוזיאון קיימים בית הכנסת ע"ש האר"י, וכן תערוכות קבועות ותערוכות מוחלפות השופכות אור על חייהם היהודיים בין החומות.

תערוכת אנה פרנק

"היסטרוריה בת-זמןינו" - ב"מרכז הנני" בירושלים

במרכז ירושלים, למרחק מספר דקות הליכה מהעיר העתיקה ומשכנונות ההיסטוריות אחרות, מוצגת תערוכת: "אנה פרנק היסטרוריה בת - זמןינו". התערוכה הוקמה על ידי "בית אנה פרנק" באמסטרדם ומוצגת באופן בלעדי ב"מרכז הנני" ירושלים. התערוכה מוקדשת לחייה ומותה של אנה פרנק סיפורה של נערה יהודיה אחת, שנאלצה להסתתר במשר מלחמת העולם השנייה, וכן מהוות סמל למספר רב של סיפורים אנושיים שלא נודעו מתקופה זו. התערוכה מותאמת לתלמידי בית הספר וכוללת סרט דוקומנטרי ותצוגה חיונית המספרת את סיפור חייה המורתק של אנה פרנק.

מושיאון יהדות איטליה

1. ירושלים אשר באיטליה"

סמלים ועיטורים של ירושלים מבטאים את הגעגועים שחשו היהודים בגולה לבית המקדש ולירושלים. בהדרכה במושיאון נראה כיצד מटבאים געגועים אלה באמנות היהודית.

סיוור בתערוכה ופעילות מעשית מסכמתה.

אפשרות להדרכות ילדים והורים בשעות אחר הצהרים.

2. ארץ ישראל: החלום וההתגשות

2000 שנים כמייה לציון מצאו את ביתוין באמנות בתקופות שונות ובסוגיות אסתטיים שונים. לפניו מאות ואלפי שנים אמנים בתפוצות צירוי, חרטו, יצקו וגילפו את "ארץ ישראל" בדיםומים מפרי חלומם.

ביקור מודרך בתערוכה ממחיש את הגעגועים העדים שחשו יהודים בתפוצות השונות לארץ ישראל ומבהיר את הרקע הרעיוני לתנועה הציונית.

חפצים עתיקים בתערוכה מבטאים את החלום על ארץ ישראל, והעלו לארץ לאחר קום המדינה. בכר נסגר המעלג, החלום התגשם.

סיוור בתערוכה ופעילות מעשית מסכמתה.

אפשרות להדרכות ילדים והורים בשעות אחר הצהרים.

טל: 02-6241610

כיתה ה': ירושלים של חיה מלכה:

חיה מלכה מובילה אותנו לסיוור בירושלים של פעם. על כדור מסמרוטים, קפיצות בשק קמח, דילוגים בחבל, ברירת קטניות, ההכנות לחותונה, ועוד.

כיתה ז': בני מצוחה:

סיוור במושיאון ובסמטאות הרובע היהודי בדגש מעגל החיים היהודי בעקבות דמיות מופת ירושלמיות שפעלו ברובע: האר"י ואור החיים, הרוב סלנט, רב הכהן, מפקד הרובע בתש"ח ועוד גיבורים שהטביעו את חותםם על ההיסטוריה.

כיתה י': בעקבות לוחמים:

סיוור בעקבות לוחמי הרובע בתש"ח: על רימונים תוצרת בית, לחימה עיקשת, החלל הצער ביתר ביצה"ל, ההליכה לשבי. על הגבורה האזרחית וגבורת הלוחמים. ניתן לשלב מפגש עם לוחם תש"ח.

לפרטים והזמנות: מחלקת חינוך והדרכה: 02-6284636, 02-4002478

דוא"ל: museum-o@zahav.net.il

אתר אינטרנט: http://www.datinet.co.il/1/museum_haishuv_hayashan/index.html

החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי

1. תמצית הפעולות החינוכית

החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי רואה כאחת ממשימותיה המרכזיות לאחושר בפניהם הציבור הרחב בכלל ותלמידי בת-הספר בפרט, את אוצרותיה ההיסטוריים, התרבותיים והערכיים של ירושלים העתיקה. כוגן הממלכתי האחראי על פיתוחו ושימורו של הרובע היהודי, מתייחסת החברה אל הרובע היהודי בכללו וכך אל אתר ההיסטורי, ומפתחת בו את הרחובות, השילוט, השירותים לתייר ולתושב ואת האתרים הפתוחים לכל, כמו גם את אלו שבתשלום. החברה הוציאה לאור מספר ספרים על הרובע היהודי ואטריו, הקימה אתר אינטרנט מוקף בנושא, שוקדת על שימורו, יוזמת ומסייעת לפעולות חינוך ותירות באזורה.

לכיתות ז' העוסקות בנושא - ירושלים הבירה של, אנו מציעים את הסיוור - "מנורה זו לא רק בית'ר ירושלים". הסיוור דן בשאלת: כיצד הפך הסמל העתיק של עם ישראל לסמלה של מדינת ישראל הריבונית?

במהלך הסיור התלמידים יחוו את הקשר ההיסטורי והערכי של ביתר ישראל הנוכחית עם ביתר ישראל העתיקה דרך סמל המנורה, הידוע היום בין היתר, גם כסמל המיתולוגיה של קבוצת הcadogel של העיר. מתוך הבנת שיקות זו אנו מבקשים להגביר את ההזדהות העכשווית של התלמיד עם ביתרתו.

לכיתות ז' "עיר שעשו כל ישראל חברים - אז והיום"

קיטוב חברות ואחריות חברותית כמשמעות הדור למתחבר הצער

מדרשת "ראשית ירושלים"

מדרשת "ראשית ירושלים" הינה גוף חינוכי המתמקד בלימודי ירושלים ופועל להעמקת הקשר של כל שדרות הציבור הישראלי לירושלים. המדרשה, השוכנת בעיר העתיקה, נוסדה בשנת 1991 ופועלת כיום ומיל'ר בפיקוח משרד החינוך- האגף לתרבות תורנית.

цитות ה'

מגן סיורים והפעולות אינטראקטיביות לבورو שאלות כגון- מהי עיר בירה? מי הראשון שבנה את ירושלים כבירת ישראל? מה החיבור של ילד וילדה בבית ספר יסודי למושגים מדיניים?

цитות ז'

מה יכול טקס הבגרות היהודי? האם הוא רלוונטי עדין לעולם המודרני בו אנו חיים? אם יש הבדל במחוות הטקס בין מי שמנגיד עצמו דת לבין מי שאינו דתי?

פסיפס סדראות וסיורים שתוכנן במיוחד עבור "בני ובנות מצوها", ובמהלכן דנים התלמידים על משמעות קבלת על האחירות בהקשר האישי והלאומי.

цитות י'

מה הקשר בין תעוזת הזהות ובין זהות? אם התעודה מעידה על זהותי כמתבגר בארץ או שהיא מסמן חסר כל משמעות? איך יוצקים תוכן חינוכי לתוך ההגדרות היבשות של מספר ומילימ?

הצעות לסিורים של גופי ההדרכה בירושלים

החברה להגנת הטבע

reuion הטילו הוא לחבר את התלמידים לסיפורים יותר מכך לאנשים. חברו כזה, היוצא מהسطح ועובד בציר ההיסטורי, מעמיד את התלמיד בראש הסולם כזה שמשיך ונושא את הדגל, אותו דגל שהונף ושקודמו - שפגש בסיוור - נשאוו עד אליו.

דוגמאות וושאים לסিורים:

המאבק בדרך אל העיר: טילו ב"רכס שירות" בדרך לירושלים, בסיפורו נגה השירות והלוחמים, עליה להר הרצל לשיפור תקומות המדינה דרך סיפור ההר, מהרצל לצנוחי מלחמת העולם השנייה, לוחמי תש"ח וחלקה גדולי האומה. בהמשך יבקרו התלמידים בגבעת התחמושת, בטור התעלות ובלויי השיר וסיום בירידה מהר הצופים אל הכותל בעקבות הצנחות משחררי ירושלים.

"ובירתנו - ירושלים!": עם ישראל גם בישבו בגלות, ראה בירושלים את בירתו. בסיוור זה נספר על החלומים על ירושלים מן רביה יהודה הלוי, הרמב"ם ועד להרצל ובן גוריון. נתחיל את הסיפור בבית המשפט העליון, מנורת הכנסת וכנסיה לכנסת, הליכה לנחלאות בעקבות מגנון העדות והמנגנים וסיפורו השוכנה, אופציה למפגש עם תושב השכונה ודין ערבי בערבות הדדית וסובלנות וסיום בירידה דרך טילת חומות אל הכותל.

אורך הסיורים: 4-8 שעות (על פי תיאום בית הספר). נשמה להתאים לכל בית ספר את התוכנית שלו.

לפרטים והזמנות: החברה להגנת הטבע - טל. 02-9975516

וניצור חיבור בין התלמידים לבין החוליות שקדמו להם בשרשראת הדורות.

מסעות בזמנים ירושלמיים

תחילה של המסע בכוון לtoldot ירושלים במגדל דוד. שם נטפס בסולם הזמן הירושלמי, נמשיך לטייר במסמאות העיר העתיקה אל עבר הקotel המערבי ונסים באירועים שינו את פניה של העיר בעת החדשיה.

כיתה י'

תעודות זרות ישראליות

הסיוור עוסק בשלושה מעגלי זרות ע"פ שלושה מוקדים:
 א. המוקד ההיסטורי - בחינת משמעותה העבר כבונה זרות ומשמעותה ההיסטורית היהודית עבור המשתתפים- סיור בגין העיר העתיקה
 ב. המוקד הציוני - סיור בהר הרצל.
 ג. המוקד הלאומי - סיור בקריות הלואם.

"בדרכך אל העיר" - ירושלים בתש"ח

נסיוור בנקודות הצפון של המאבק על ירושלים, שהייתה בעל משמעות מיוחדת, מעבר לאינטראסים צבאיים ומדיניים, באתר הקרבנות בדרכן אל העיר ובעיר עצמה.

פרטים והזמנות: טל. 02-6271155, פקס. 02-6274352

אתר אינטרנט: <http://www.ybz.org.il>

דוא"ל: mrribz@ybz.org.il

באמצעות הצגת דמיונות ואירועים שונים במהלך ההיסטוריה, ומתרוך הבנה של התפתחות זהויות השונות והפערים שבינהן, יכולים הנער והנערה לבחור את ציונים ואת מרכיבי זהותם.

לפרטים והזמנות: טל. 02-6264488

אתר האינטרנט: www.reshit.org דוא"ל: info@reshit.org

מרכז רחל ינאית בן צבי

מרכז רחל ינאית מתמחה לימודי תולדות ירושלים על מגוון סמליה, אנשיה ואתרייה ומציע מבחר מסלולי סיור, סמינריונים ותוכנות ייחודיות לתלמידים, למורים, לחילום, לעולים, לקבוצות מארגנות ולמשפחות. להלן מעט דוגמאות:

כיתות ה'

ירושלים- עיר הבירה של', מה עיר בירתה? מי החליט שמדובר בירושלים?
 תהיה הבירה ומדוע? מה מאפיין את ירושלים כעיר בירתה? מהי המשמעות של ירושלים כבירה של?

מסע אל לב ליבה של ירושלים, נפתח שערים לעיר בת 3000 שנה, להכרות עם מלכים ונביאים ועם אבני המספרות סיפורים. נתחיל את המסע דוד ונסימנו במנורת הכנסת

כיתות ז'

דמויות ירושלמיות בראש הדורות
 בסיוור נפרום בפני התלמידים אירועים ההיסטוריים, מימי בית המקדש הראשון ועד ימינו אנו, המציגים את הקשר של העם היהודי אליהם

כיתות י'
המאנק על הדרך לירושלים במלחמות העצמאיות - בעקבות סיורי הלחמים, השירות והמשורינים אל הבירה הנצורה, שכל כך ביקשו לאחדה שוב ולהפכה לברית ישראל.

סיוור באתירי הקרב במהלך יום חידון בו הכתה תחולות לחוליות ותפענחו כתב חידה תוך ניוט האוטובוס מאתר לאחר בעקבות שלבי המאנק לכיבוש הבירה במהלך תש"ח.
מפגש עם לוחם מוחטיבת הראל שלחם על הדרך לירושלים.

אתר המועצה לשימור אתרים: <http://www.shimur.co.il>
תחת הקישור פעליות חינוכית:

לפרטים והזמנות: המועצה לשימור אתרים, מחלקת סיורים:
טל. 03-5030489, פקס: 03-5031273
Shimur6@netvision.net.il

הקרן למורשת הכותל המערבי

הקרן למורשת הכותל המערבי הינה עמותה ממלכתית ועל פיה החלטת הממשלה 4569 המעודדת הבאת תלמידים לאתירי ההיסטוריה והמורשת בירושלים, בירת ישראל, מפעילה מגוון רחב של תכניות חינוכיות בגן העיר העתיקה, בכוכל המערבי ובאתרי.

מתחררים לשירות- סיפור משפחתי בירושלים (כיתות ה')

הסיוור "מתחררים לשירות" מיועד לילדים כיתות ה' והוריהם (הורה אחד בלבד) ונitin בעלות סמלית.

המועצה לשימור אתרים

המועצה לשימור אתרים עוסקת בשיקום מבנים ואתרי מורשת בכל הארץ, אתרים שהם נכס תרבות היסטוריים המגוללים את תולדות ראשית הציונות. באתירי הביקור ההיסטוריים תוכניות חינוכיות שהופקו בשיתוף משרד החינוך, בהתאם לתוכנית הלימודים של בתיה הספר. בירושלים מאות אתרים ומבנים שיפורסו בפני התלמיד מאורעות וסיפורים שהפכו לסמליים ומיתוסים מעוצבים של העיר.

כיתות ה'

בנושא ירושלים הבירה של, נציג את הסיוור "אם תרצו אין זו אגדה" - סיור מומחז בעקבות מסעו היחיד של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל בירושלים. הסיוור יחשוף את התלמידים לדמותו המרתתקת של איש שנחשב למשוגע כשהגה את הרעיון של הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. נעקוב אחר חזונו של הרצל והש��תו על ירושלים דרך האתרים שבהם ביקר

כיתות ז'

"ישנים אנשים עם לב של אבן ובתים עם לב אדם" - סיור בעקבות סיפורים ובתים שחשוב שיישמרו, יושלמו ויסופרו. הסיוור ברחוב הנבאים בירושלים, בו נשתרמו בתים רבים, יתמקד בשאלת מודיע חשוב לשמר בתים ואתרים, האם בתים הם חלק מתרבות, האם שימור מונע פיתוח, כיצד הפכה ירושלים לנכס אדריכלי ואסתטי כל כך חשוב.

הארכון הציוני המרכזי

הארכון הציוני המרכזי הוא הארכון ההיסטורי של התנועה הציונית על כל מוסדותיה וארגונייה. החומר השמור בו מותעד את צמיחתה של התנועה הציונית ברוחבי העולם משנות ה- 80 של המאה ה-19, התפתחותו של הבית הלאומי בארץ ישראל, והיבטים מגוונים של תולדות העם היהודי לפני השואה, במהלכה ולאחריה עד לימיינו אלה.

בארכון הציוני שמורים כ-1,500 ארכויונים פרטיים של אישים כמו בניומי צאב הרצל, מקס נורಡאו, יהושע חנקין, ארטור רופין, הנרייטה סאלד ועוד רבים וחשובים שפעלו למען התנועה הציונית ולמען פיתוחן של ארץ ישראל ומדינת ישראל.

אנו מאמינים כי על כל תלמיד ומורה בישראל להיחשך לאוצרותינו של הארכון הציוני, אשר כונה בפי נשיא המדינה המנון, עוז ויצמן, "הכספת של העם היהודי". הארכון יכול להעיר את תכניות הלימודים של משרד החינוך ולספק למורים ולתלמידים חוות מרגשת ועומקה שלפגש עם העבר בזכות החומרם המגוונים והיחודיים השמורים בו.

לארכון יש אתר באינטרנט המכיל מידע רב על הנמצא במטמוני. הארכון ישמח לאחר בין כתליו את ציבור התלמידים והמורים הנקראים קבוצתיים מודרניים והבסיוו לכל תלמיד המוגש עבודה גמר לבגרות. כמו כן פתוח הארכון לכל הצעה של שיתוף פעולה בין מוסדי.

טל. 000-6204800 972-2-6204837 פקס. 972-2-6204837

השתתפות ההורים:

אנו ורואים בהשתתפות ההורים תנאי הכרחי לכך שהמשפחה תמצה את החוויה עד למקסימום האפשרי. על בית הספר להציג בפני הורים, שמהות הסיור הינה חזוק הקשר לירושלים וחיזוק הקשר בין הורים והילדים. הסיור בניו באופן שדרוש השתתפות אקטיבית של ההורים בתcheinות השונות, כגון בפעילויות המוחשא, בפרטן החידות או במשימות הדורשות שיתוף בחוויות משפחתיות.

תוכניות ייחודית לבני ובנות מצווה - "ירושלים של" הכוללת ביקור

התקנית "ירושלים של" הינה תכנית שנבנתה במיוחד עבור בני ובנות המצווה, ובמרכזה סיור חוויתי בירושלים. התכנית נבנתה ומופעלת על ידי الكرן למורשת הקotel המערבי ומרכז רחל ניאית בן צבי באישורו וביעידותו של משרד החינוך, ובאמצעותה כבר הגיעו לירושלים אלפי תלמידים מכל רחבי הארץ.

תכניות הסיורים המועמדות לכיתות י'

"**בקבות אנשי מעשה**" - עבר הווה ועתיד דרך דמותות ירושלמיות לאור 3,000 שנים העיר כולל ביקור ב"מרכז שרות הדורות"

התקנית מדגישה את היותה של ירושלים בירת העם היהודי בעבר, בהווה ובעתיד. במהלך הסיורים נשמע את סיפורייה של העיר ונפגש את אתירי הסמל המחברים הווה עם עבר עשיר ובעל ממשמעויות לעתיד. לתלמידי

העיר ירושלים מוצעת תכנית "ציוני דרך ירושלמיים" בסבבodd מלא.

לפרטים והזמנות: الكرן למורשת הקotel המערבי

מחלקת הזמנות פרויקטים: טל. 02-6788452

projects@thekotel.org

אתר אינטרנט: www.thekotel.org/center

רשות
ירושלים

"מדרשת עמידע"

מדרשת עמידע ושר מפעלים חינוכיים שמטרתה להעמיק ולחדור לנכסי העיר ומתחן לבני הנפש של המסיר בה. לעמידע ולשר ניסיון חינוכי רב שנים בחינוך בלתי פורמלי במוסדות החינוך הממלכתיים והIALIZED.

כל מדריכי המחלקה הם מדריכים מקצועיים המתמחים בהדרכת טoilim, בהדרכת ימי עיון ובשילוב שביניהם ולכלם אישור להדרכת טoilim במערכת החינוך.

בஸירינו תוכלו למצוא פינות חביבות, סמטאות נסתרות, אנשים סגנוניים ובוקר עולם מלא תוכן ציוני וערבי. מערכת הסירות שלפניכם מורכב ממכונן נושאים, אתרים ומסלולים וניתן לבנות את הסירות למסגרות זמן שונות:

- ◆ סיור הכולל סדנאות בسطح - עד 4 שעות.

◆ סיור יום שלם בשפלת יהודה, מבואות ירושלים ובירושלים - עד

8 שעות

◆ סמינר בן יומיים הכולל סיורים וסדנאות חינוכיות (בשבת, או באמצע השבוע).

◆ טoilim שנתיים.

תוכנית הסירות תיבנה יחד עיכם, על כל הערכיכם והתוכן בו עוסוק בית הספר ובהתאם ל"תוכנית הלבוה להכרת הארץ ואהבת המולדת".

מחלקת הארגון של המדרשה תשmach להציג לכם שירות מלא, גם בכל הקשור לאירוע, כלכלה והסעות.

להלן מספר סיורים לדוגמא:

מסע אל עצמי - סיור בשכונות הראשונות בירושלים של מוחז לשומות
מסע בעקבות נשים מוחז לחומות - סיור הנוגע לעולמן המכופלא של נשים ססגוניות במאה ה-19 ובמאה ה-20
אור בירושלים - סיור לימודי ח'ג החנוכה, המנורה כשלחת היצירה שבאדם גבורה יהודית - משמעות המושג גבורה ודמויות מרכזיות במסמלו
האדם עצ השדה - עולם האדם מול עולם הצומח כער שחוורה לה עכשי - ייחודה ואיחודה של ירושלים מי רוצה להיות מנהיג - מי הוא המנהיג הבא ? יש סיכוי שהוא אתה.

קרית מלך רב - מוסדותיה הממלכתיים של מדינת ישראל
 ועוד ...

לפרטים נוספים ולקבלת חוברת סיורים נא לפנות:

מדרשת עמידע / גשר 02-6228040

מייל : amiad@gesher.co.il

מרכז התחום: שימי ביתון 052-4440427

רשות ג'רוזאם

רֹסֶחֶת

רשות
עירם תרבות

המקומות
מהתקופה
בם בירורי

סגל זכר	סמל נקבה
מדינת ישראל	1948
המנדט הבריטי	1917
התקופה העותמאנית	1517
התקופה הממלוכית	1260
התקופה הצלבנית	1099
התקופה המוסלמית (ערבית קדומה)	638
התקופה הביזנטית	324
התקופה הרומאית	135
התק' הרודיאנית 70	0
התק' החשמונאית 37	→
141	-63
שיבת ציון 332	→
515	התקופה ההלניסטית -332
538 גלות בבל	→
586 ממלכת יהודה 586	→
1006 הממלכה הישראלית 930	→
-1200	1006

ירושלים בתוכנית הליבנה להכרת הארץ ואהבת המולדת

בחטיבת העליונה הסיוור יתקיים בדרך כלל בכיתה י', במסגרת סדנת ירושלים שבתוכנויות של"ח וידעת הארץ ו/או בכיתה י"א במסגרת מסע ישראלי, או בשילוב עם לימודי ארץ ישראל.

הבהרה: ברשות מקומית נתונה, סדנת ירושלים בתוכנית של"ח וידעת הארץ מתקימת פעם אחת: בכיתה ט' או בכיתה י'.

על פי חזרי מנכ"ל לטילים (ס"ה/9 (ג)) ו"שבילי ירושלים" (ס"י/1 מכ"זبابת התשס"ה), כל תלמיד יקבע בירושלים שלוש פעמים במהלך לימודיו, פעם אחת בכל חטיבת גיל: בסודי, בחת"ב ובחתט"ע.

בבית הספר היסודי התוכנית מונחה לסיוור בירושלים בכיתה ה', משיקולים אלה:

- ♦ בכיתה ד' לומדים את הפרק "היישוב שלנו", لكن סיור בירושלים יכול לזמן לימוד מותך השווה.
- ♦ בכיתה ה' לומדים בגיאוגרפיה את הפרק "ירושלים - עבר והוא כבירה", כך שניתן לנצל את הסיור כמרכיב בלימוד נושא זה.
- ♦ בכיתה ה' לומדים בתנ"ר את כיבוש ירושלים על ידי דוד, כך שניתן לקשר את הסיור ללימוד התנ"ר.

בחטיבת הביניים הסיור יכול להתקיים בכל שכבות הגיל, על פי שיקולים אלה:

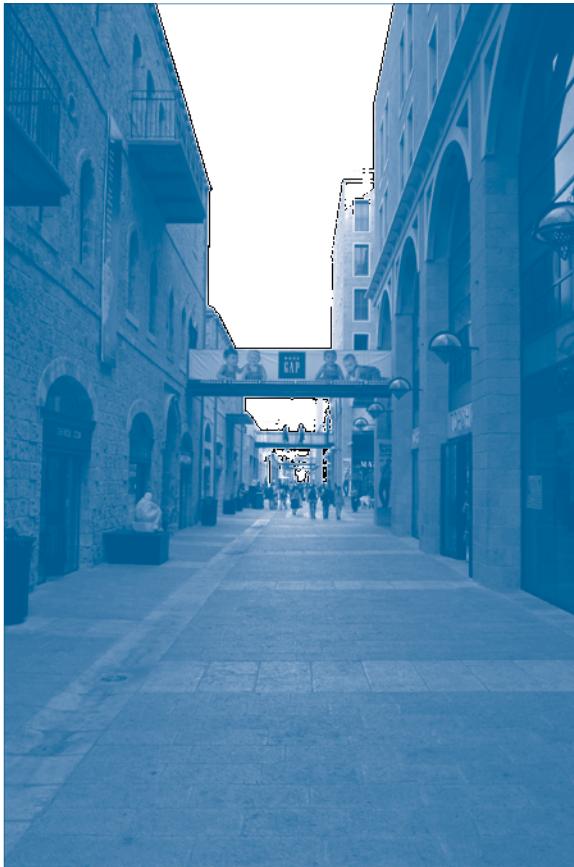
- ♦ בכיתה ז' ניתן לשלב את הסיור לירושלים באירועי הבר מצווה שמקובלים בבתי הספר.
- ♦ בכיתות ז'-ח' הסיור יתקיים שנה שנייה שבה נלמד בגיאוגרפיה הנושא "ירושלים והרי ירושלים".
- ♦ בכיתה ט' הסיור יכול להתקיים במסגרת סדנת ירושלים בתוכנית של"ח וידעת הארץ.

רשימהביבליוגרפיה

- לנגבאים, שלומית, מאה שערים וסביבותיה, אריאל, 163 - 164, 2004.
- מזר, אילת, המדריך השלם לחפירות הר הבית, שחם, 2000.
- מירון, איליל (עורך), ירושלים וכל נתיבותיה, יד יצחק בן צבי, 1996.
- נאור, מרדכי (עורך), ירושלים בתש"ח, עידן 2, יד יצחק בן צבי, 1983.
- הנ"ל, ירושלים עיר ועם, יד יצחק בן צבי, ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 1995.
- שילר, אלי, ירושלים חליפות ותמורות בדורות האחרונים, אריאל, 1977.
- הנ"ל (עורך), אלבום ציורי ירושלים במאה התשע עשרה, אריאל, 1977.
- הנ"ל (עורך), תולדות ירושלים מחורבן בית שני ועד לתקופה העות'מאנית, אריאל, 83 - 84, 1922.
- הנ"ל (עורך), מנהה לירושלים - במלאת כ"ה שנים לאיחודה, אריאל, 91 - 92, 1993.
- שילר, אלי וביגר, גدعון (עורכים), ירושלים העיר העתיקה, אריאל, 57 - 58, 1988.
- אבירם, יוסף (הביא לדפוס), ירושלים לדורותיה, החברה לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה, 1968.
- בן אריה, יהושע, עיר בראשית התקופה - ירושלים במאה התשע עשרה, יד יצחק בן צבי, 1977. הנ"ל, עיר בראשית התקופה - ירושלים החדשה בראשיתה, יד יצחק בן צבי, 1979.
- בראל, אבן (עורך), ירושלים החוצה 1948 - 1967, יד יצחק בן צבי, עידן 18, 1994.
- גור, מוטה, הר הבית בידינו!, מערכות, 1973.
- הרآل, ישראל (עורך), שער האריות, מערכות, 1977.
- וילנאי, זאב, ירושלים בירת ישראל - העיר העתיקה, א - ב, א希יעבר, 1970.
- ורדי, אלונה (עורכת), לטיל בירושלים, החברה להגנת הטבע, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 1989.
- כהן, יונה, ירושלים במצבו, מילוא, 1976.
- לווי, יוסי, ירושלים בימי הבית הראשון והבית השני - מסלולי סיורים, יד יצחק בן צבי, 1987.
- לוי, ל. ישראל, ירושלים בתפארתה, ירושלים בימי הבית השני, מודן, 1998.

אתרי אינטרנט בנושא ירושלים

אתר "בשבילי ירושלים" במינהל חברה ונוור - באתר זה מופיעה התוכנית "בשבילי ירושלים" כולל קישורים, עדכנים ומידע זמין בנושאי התוכנית.

<http://noar.education.gov.il/main/upload/shelach/shvil.htm>
עיריית ירושלים - באתר מצוין כל המידע הדורש על העיר ועל האטרים שבה.

<http://www.jerusalem.muni.il>
הקרן למורשת הכותל המערבי - האתר עוסק בתולדות ירושלים ומאפשר סיור וירטואלי במנזרות הכותל.

<http://thekotel/sitemap.asp>
ירושלים מ-א' עד ת' - כל ערך באתר מוצג לפי סדר אלפבית, עם הסבר קצר וקישורים לאתרים מעוניינים בראשת העוסקים בנושא.

<http://www.ort.org.il/jerusalem>
יד בן צבי - באתר ניתן לקבל מידע רב על המוסד והمكان, כתבי עת וספרים, סיורים, תערוכות וכנסים.

<http://www.ybz.org.il>
הגן הבוטני ירושלים - אתר הבית של הגן הבוטני הלאומי בירושלים. ניתן לעורק סיור וירטואלי קצר בגין, ולהתעדכן בפעולות החינוך שגן הבוטני מציע.
<http://www.botanic.co.il>

